

## הישיבה השלושים-וארבע של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, ח' באדר א' התשמ"ט (13 בפברואר 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

### א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הכנסת אוראל לין; הצעת חוק לחיקון פקודת הראיות (אמרת עד מחוץ לבית-המשפט), התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת א' רובינשטיין, ש' אלוני, א' דיין, ד' ליבאי ושי' שטרית; הצעת חוק הרשויות המקומיות (שינוי שמות רחובות), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון - מסורות החינוך), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת חסיין פארס; הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון - הוראות שונות), התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת א' רביץ ומ"ר גפני; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - חובת שירות למדינה), מאת חבר הכנסת רפאל איתן; הצעת חוק גובים פרטיים, התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת שי' שטרית, א' דיין וג' גל. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:  
תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:  
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.  
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:  
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, שהונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם - הצעת חוק הרשויות המקומיות (איסור קבלת שכר וטובות הנאה מתאגיד עירוני), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק לחיקון פקודת קביעת הזמן (תיקון מס' 3), התשמ"ט - 1989, מאת חברי סיעת ר"צ; הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 7), התשמ"ט - 1989, מאת חבר

### ב. שאילתות בעל-פה

עם המושב, בהתחשב במיקומו המיוחד על קו העימות, כפי שציין חבר הכנסת אלי דיין, כאשר חברת "מקורות" נוהגת במקרה זה לפני משורת הדין ומקילה ככל יכולתה על-פי חוקי החברות ועל-פי ההוראות של המנכ"ל ושל היושב-ראש, כל ההסדרים שנעשו עם מושב אביבים לא כובדו.

חברת "מקורות" היא חברת מים לאומית, והיא איננה רשאית לספק מים חינם. למרות האמור, בפועל עד היום הזה לא הופסקה באופן מוחלט אספקת המים למושב אביבים. אם רוצים לתת פתרון למושב אביבים ולחובותיו, זה איננו בתחום הפעילות של חברת "מקורות". חברת "מקורות" חייבת לפעול כחברה מסחרית. מי שאחראי מבחינה ציבורית לנושאים מוניציפליים או לנושאים שקשורים במערכת המוניציפלית, כמו מים, יודע שאין לתת מים חינם. אי-אפשר לעשות זאת.

כפי שצינתי, אנחנו עשוינו כמיטב יכולתנו, הגענו פעמים מספר להסדרים. ההסדרים לא כובדו, לראבוני הרב, ועל כן מאפשרים אספקה של מי שתייה, מה שנקרא מים לבתים, ולא מאפשרים אספקת מים למטעים ולחקלאות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דיין.

אלי דיין (המעצר):

אני ער לתשובה שתינתן ושניתנה, שחברת "מקורות" היא אכן חברה כלכלית וכו'. אבל, לעניות דעתי, אולי יש בכל זאת מקום להתערבותו של שר החקלאות כשמדובר במושב רגיש מאוד, שיש לו חובות כבדים מאוד, ולפי המידע שברשותי, אם

היו"ר ד' שילנסקי:  
שר החקלאות ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 61, מאת חבר הכנסת אלי דיין, בנושא: אספקת מים למושב אביבים.

61. אספקת המים למושב אביבים

אלי דיין (המעצר):  
אדוני שר החקלאות, פורסם באמצעי התקשורת, ברדיו ובעיתונות, כי לתושבי מושב אביבים, שהוא מושב בקו העימות, אין אספקת מים סדירה עד עצם היום הזה. הדבר פוגע בנשים ובילדים, שנאלצים להימנע מרחיצה וגם לשתות מים כאיכות ירודה.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם דברים אלה ידועים לשר?

2. אם כן - מה בדעת השר לעשות כדי למנוע את המשך התופעה באזור הרגיש שבו נמצא מושב זה?

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

בתשובה על שאילתא מס' 61 של חבר הכנסת אלי דיין, אומר, כי הבעיה של מושב אביבים ידועה, היא ידועה זה כבר. המושב חייב כספים רבים לחברת "מקורות" בגין אספקת מים, עוד משנת 1985. כיום עומד חובו של המושב על 300,000 ש"ח, חוב כעבור אספקת מים. כל הניסיונות להגיע להסדר

— שאלות בעל-פה: הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

אלי דיין (המערך):

אולי יתערב השר כדי להאריך את תקופת התשלום, כדי שלא ייפגעו.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

חבר הכנסת אלי דיין, אמרתי בתשובתי הראשונה, שמושב אביבים איננו משלם חובות מים משנת 1985, ואנחנו ב-1989:

אלי דיין (המערך):

ילדים צריכים להתרחץ.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

חברת "מקורות" עשתה שורה של הסדרים, ושום הסדר מאלה לא כובר עליי מושב אביבים. על כן אני חוזר ואומר, מספקים מי שתיה. המצב אינו כזה שלילדים אין מים לשתות.

אלי דיין (המערך):

לא מתרחצים.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

מתרחצים כשרוצים להתרחץ, אי אפשר לחייב מישהו להתרחץ. מים לבתים, לתצרוכת ביתית, חברת "מקורות" מספקת, אף-על-פי שלא משלמים את החוב.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. זה אחד המקרים שבהם אני אומר בכאב לב שאינני יכול להשתתף בדיון, אבל אני חושב ששר החקלאות שמע מכל הצדדים קריאות המתפרשות כרצון כללי לעזור במקרה זה למושב אביבים. אני חושב שיהיה זה נכון אם השר יתערב בדבר באופן אישי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מ-200 מיליון שקלים שמייעדים למפעלים במצוקה, אפשר לתת לאביבים.

שמעון שטרית (המערך):

למה אתם מערבים כל פעם את השר שמעון פרס בעניין הזה?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הוא שר האוצר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מכל חברי הכנסת, להשאיר את הוויכוח על מים למושב אביבים מחוץ לוויכוחים המפלגתיים ולוויכוחים האחרים. זו בעיה אנושית ממדרגה ראשונה. אני מבין שעל דעת כל הצדדים יש משאלה שכבוד השר יתערב באופן אישי, ואנחנו מודים לו מראש על כך.

לא יהיה הסדר, אין לו סיכוי לצאת מהחובות האלה, כמו הרבה מושבים אחרים. בהתחשב בעובדה שמדובר במקום רגיש מאוד, הייתי אומר שהתושבים שם הם בבחינת חיילים הוכאים למים באופן סדיר ואפילו למנות קרב, כדי שהילדים לא יסבלו כפי שהם סובלים היום. האם לא די בכך שהילדים נמצאים בקו העימות? אני חושב שמטלת חובה ציבורית על השר להתערב גם כשמדובר בעניין כלכלי לכאורה, חוב כספי לחברת "מקורות".

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת דיין. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

תודה רבה, אדוני, התשובה כלולה בתשובת השר. לכן אני מוותר על השאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, בבקשה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

בתשובה על השאלה הנוספת של חבר הכנסת אלי דיין אומר, כי הפתרונות שמחפש חבר הכנסת דיין אינם נמצאים בתחום אספקת המים במדינה. נושא המים במדינה, המטופל ברובו הגדול על-ידי חברת "מקורות", חייב להיות מטופל כמערכת כלכלית. אני מתאר לי שחבר הכנסת דיין יודע, שלא רק במושב אביבים אלא במספר לא קטן של רשויות יש עיכוב בתשלומים לחברת "מקורות". בכל המקרים, גם ביישובי קו העימות וגם ביישובים במקומות אחרים בארץ, אמורה חברת "מקורות" לגבות את החובות על-פי הסדרים נוחים ככל האפשר.

אשר למושב אביבים עצמו, אני חוזר ואומר, שהבעיה של מושב אביבים איננה יכולה להיפתר על חשבון משק המים. אני צריך גם להזכיר, שמשק המים במדינת ישראל מקבל סיוע ממלכתי כולל, כספים רבים מאוד, וזו הסיבה לכך שמחיר המים הוא זול יחסית, בוודאי באזור הררי כמו אביבים. על כל פנים, אם חבר הכנסת דיין מחפש תשובה על הבעיה של מושב אביבים, היא איננה נמצאת בתחום המים, היא נמצאת בתחום ההסדרים עם המושבים, הסדרי ועד-יחיד, הסדרי סנפרי, והנושאים הנדונים היום בוועדת הכספים. השאלה הזאת, כפי שאמרתי, חייבת להיפתר כללית, במדינת ישראל כולה באותה אמת מידה, ובעבור מים צריך לשלם כפי שבעבור חשמל צריך לשלם. יש שירותים שחייבים לשלם בעבורם.

### ג. הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום

והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בעקבות הדוח השנתי

של מחלקת המדינה האמריקנית על המתרחש ביהודה, בשומרון ובעזה;

הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה בשל התמשכות

האינתיפאדה

התמשכות האינתיפאדה. יהיה דיון משולב בכל הצעות האי-אמון. הפותח — חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שוב אנו נדרש למצב בשטחים הכבושים, והפעם בצל המאורעות המתגברים מצד המתנחלים נגד התושבים הפלשתינים, שניתן לקרוא להם

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת סיעות חד"ש, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בעקבות הדוח השנתי של מחלקת המדינה האמריקנית על המתרחש ביהודה, בשומרון ובעזה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה בשל

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צירלי ביטון, יש לנו אותה בעיה, אני ליטאי וגם לי יש בעיה עם האות שין והאות שין.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מתעכב על התופעה החמורה הזאת מפני שאני חושב שהפעולות הנעשות על-ידי כוחות הביטחון הן עצמן בסדר. הלא דוח-שיפטר עוסק בהפרות זכויות האדם שעושים הצבא, המשטרה והשב"כ ולא המתנחלים. אבל לשלטונות ולצבא עדיין יש פה ושם גם רסן. לפעמים ביקורת חזקה שנשמעת בארץ או בחוץ-לארץ מצליחה להוריד את מספר ההרוגים בכמה ימים. ובזה אינני מזלזל כלל, חלילה, כי כל נפש אחת שניצלה וכל נער או אשה או אדם שלא נפצעו בגלל ירידה זמנית כזאת עקב הביקורת הרי הם עולם מלא.

אבל לאותן כנופיות של פראים צמאי דם, היוצאים לפעולות נקם בחושבים חסרי מגן כשהם חמושים בנשק שניתן להם ל"הגנה עצמית", לאלה אין שום מעצורים כלל, הם בוררים לחלוטין.

רבותי, אין הגנה עצמית בשטחים הכבושים. אני אומר: אין, אין, אין לאף אחד. חברי הכנסת, שום זכות להגנה עצמית שם; גם לא לצבא, וודאי וודאי שאין זכות כלשהי, שמץ זכות של הגנה עצמית לשום מתנחל בשטחים הכבושים. כל פעולה, כל ירייה שלו, כל פציעה הם תקיפה ותוקפנות. בכל הנסיבות, כל הריגה שמתנחל מבצע הרי היא רצח, ורצח בלבד, והסיבה לכך פשוטה: כל מסיג גבול וכובש, כל שורד שטח, כל מנשל — הרי הוא תוקפן מעצם קיומו שם. לעולם הוא אינו יכול להימצא שם לחומו. בכל זמן ובכל מצב שאדם מתנגד לנישולו על-ידי קולוניאליסט כזה, בכל אמצעי שהוא, הרי זו התנגדות לגיטימית, ולכן אין לדבר שם על הגנה עצמית.

שאול עמור (הליכוד):

אתה מאמין במה שאתה קורא?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה שומע. אתה מכיר אותי לא מהיום. חשבתי שאולי אחרי 12 שנים בכנסת, לפחות אתה תאמין.

המתנחלים רוצים ביטחון והם דורשים ביטחון מן הממשלה ומן הצבא. על איזה ביטחון אתם מדברים? כל אורח וכל תושב וכל אדם הנמצא בכל מדינה זכאי כמוכן לכך שהמדינה תספק לו, לגופו ולרכושו, את רמת הביטחון המרבית שהמדינה יכולה לספק לכל אדם, ללא הברל דת, גזע, מין או סטטוס. המתנחלים הדרושים ביטחון זכאים בהחלט אף הם לביטחון ככל אורח ואדם בישראל, אבל רק כשהם נמצאים, חיים ופועלים בתוך המדינה, בלי שהם פוגעים באיש. יקימו את ביתם בכל רחבי מדינת ישראל, במרכז, בצפון או בנגב, ויזכו לביטחון מלא.

מובן מאליו, שאם הם בוחרים, מטעמים אידיאולוגיים או מטעמים של איכות חיים או מכל סיבה שהיא, אנושית או אלוהית-מיסטית, ללכת ולנשל עם אחר מאדמתו, מביתו, מכרמו, משדרו — אם זוהי דרכם, כי אז דמם בראשם. ולא נותר לי אלא להצטער על כך שאותם אנשים גוררים אתם את ילדיהם וחושפים גם אותם לסכנות, והופכים גם אותם על כורחם לתוקפנים ולמרכאים, מכניסים בהם שנאה, נקמה ומוות. את זה חובה על הממשלה למנוע, אם אכן היא פועלת לטובת ילדים קטנים, כפי שהחוק מחייב — אפילו נגד

פוגרומים — אפילו עיתונאי איש ההתנחלויות קורא להם פוגרומים — וכמובן, בעקבות הדוח האמריקני על הפרות זכויות האדם על-ידי שלטון הכיבוש.

הדוח הזה אינו מחדש דבר לאיש. הדוח הזה מאשר דברים ידועים. חשיבותו בכך שהוא בא ממקור הנחשב ידידותי לישראל. גם כלפיו יש כמובן טענות, אבל אנחנו יכולים לאחר בקלות בדברינו ככנסת ומעל במות אחרות, לאורך כל תקופת האינתיפאדה, את כל הטענות שברוח זה.

יותר מזה, חברי הכנסת, אנחנו טענו כל הזמן, שהפרות הזכויות הבסיסיות של האדם בשטחים הכבושים מתבצעות והתבצעו עוד לפני פרוץ האינתיפאדה, במשך שנים רבות. ועכשיו, בלחץ האירועים, העניין פשוט התפרץ ושטף ועבר כל גבול. ואולם לפני כן הוכחשו הפרות זכויות האדם והוסתרו. כיום כבר לא ניתן להסתיר זאת בקנה-מידה המוני כפי שהדברים נעשים.

אין צורך להסתיר זאת, אבל יש דרך אחרת — אפשר לנסות ולהצדיק את מה שנעשה שם. ואומנם, זה מה שמונסים לעשות דוברי הממשלה והצבא — להצדיק את הזוועות. וזאת, חברי הכנסת, תמציתה של הצעתנו לכית הזה, להביע אי-אמון לממשלה זו.

חברי הכנסת, בעצם הימים האלה מתנהלת מערכה בתוך מערכה: המתנחלים מנסים לכפות על צה"ל ועל הממשלה להסכים לפעולות ענישה ושיטור של מתנחלים באופן פראי וכהתאם ליוזמה של כל אדם כרצונו ולהשלים עמה. למרבה הצער והחלחלה, כבר היום הצבא וכוחות הביטחון משלימים ומעלימים עין מצעדים ברוטליים, אכזריים וחמורים ביותר הנעשים כמעט מדי יום בימוי על-ידי מתנחלים חמושים נגד התושבים בשטחים הכבושים.

אומנם, למראית עין ולמשמע אוזן הצבא טוען כלפי המתנחלים: לכם אסור, רק לכוחות הביטחון מותר — עדיין, בשלב זה, חברי הכנסת — לדכא, להרוג, לפצוע ולענוש באופן קולקטיבי וסביבתי. אבל הסכרים הולכים ומתמוססים, ומה שאסור היה אתמול — מותר היום; ומה שהיום אסור — מחר או בעוד שעה כבר יהיה מותר.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מה אמרת? להרוג ולאנוס?

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא אמר לענוש.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אמרתי: לפצוע ולענוש באופן קולקטיבי וסביבתי. לענוש, לא לאנוס.

יגאל הורביץ (הליכוד):

איזו עברית אתה מדבר?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
להעניש. דיברתי עברית. נראה שאת העברית הזו אתה לא מכיר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צירלי ביטון, כולם שמעו "לאנוס".

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
סליחה, אני אמרתי "לענוש", ואם תרצה — להעניש. זה יותר קל ויותר נעים.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום —  
הצעת סיעות החזית ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —  
הערכת להביע אי-אמון לממשלה:

תהפוך את בניו שותפים לפשעים נגד האנושות והאדם. הרי מעם ישראל נשללה זכות זאת. כאשר יעמדו בכוא היום למשפט האומות או למשפט ההיסטוריה, יעמדו שם לא רק השולחים הישירים של מבצעי המדיניות המתועבת בשטחים הכבושים: כל ישראלי שלא קם לזעק ולמחות ולהתנגד יעמוד למשפט ויידרש לתת את הדין. אנחנו עצמנו יודעים בוודאי מה פשרן של שתיקה והשלמה עם מדיניות של פשעים נגד האדם והאנושות.

חברי הכנסת, אין זה מקרה שכותרת הידיעה בעיתון "חדשות", שדיווחה על דוח-שיפטר היא: "למי שלא קרא עיתונים השנה". זה נכון, הכול היה כתוב בעיתונים, או כמעט הכול: הרג פוליטי, עינוי וענישה על-ידי חיילים ושוטרים, עינויים בחקירה, פגיעה בחופש התנועה ובחופש ההתכנסות השקטה, שלא לדבר על הפגנות, מעצרים שרירותיים, הליכי משפט מעוותים — הכול.

מי שרוצה אישור ותחומת לכל מה שכתוב בדוח יכול לקרוא בעיתוני השבוע האחרון דיווחים ישר מפייה של חיילים בשירות מילואים וסדיר, דיווחים טריים המכחישים את כל הטענות המגוחכות של דוברים רשמיים ואת ההסברים העלובים של הרמטכ"ל בטלוויזיה, החיילים מספרים בגליל-לב על ירי לצורך ענישה ללא הצדקה, על הכאות, על חיפושים וחדירה לפרטיות ולבתים לצורך הפחדה והרתעה. לא אחזור על כל מה שנכתב, ואפילו לא על חלק מזה.

חברי הכנסת, מה גילה לנו דוח-שיפטר? כלום. רק זה שיש אנשים מבחון שרואים את הזוועה ומתחלחלים. ואז נשיא המדינה, וכמובן ראש הממשלה ואחרים אומרים: זה לא מאוזן.

מה לא מאוזן? איפה האיוון? האם יש איוון בין אוכלוסייה הנשלטת זה 21 שנה תחת שלטון כיבוש מדכא ומשפיל ומתקוממת בזריקת אבנים ובין שלטון בעל צבא אדיר? על מה מדבר אדוני הנשיא? איזה איוון הוא מבקש להכניס לדוח-שיפטר? למשל, איוון בין 11 הרוגים ל-400 הרוגים? בין כמה עשרות פצועים ל-20,000 פצועים?

ודוח-שיפטר, חברי הכנסת, הוא רק תירוץ להרים את קול הזעקה והמחאה. אבל הדברים ידועים, צריך להתעקש שלא לטשטש אותם. רוצים להמשיך להרוג — אל תגידו שבדוקים את זה. מי בודק? איפה הן תוצאות הבדיקות האלה? מה יש לבדוק? לא צריך לבדוק, צריך לעשות שלום, צריך לצאת משם, צריך להפסיק להרוג.

חברי הכנסת, כל הדברים האלה הם בעצם האי-אמון שלנו לממשלה הזאת. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר הממשלה היא אותה ממשלה, פלא הוא שהאינתיפאדה היא אותה אינתיפאדה?

אדוני היושב-ראש, לא נתעייף מלומר, שאת גילויי האינתיפאדה בשטח לא רק צריך אלא גם אפשר לחסל בכוח, כפי שחיסלנו את ניסיונות המלחמה הקורמים של הערבים לחסל את מדינת ישראל. האינתיפאדה היא עוד ניסיון לחיסול המדינה, אם כי הפעם באמצעים שכוונתם להתחכם לנו — ילדים ונשים.

הוריהם. אבל מה יש לצפות מהממשלה, כאשר היא עצמה מעודדת את הפשע הזה?

חברי הכנסת, יש דברים נוספים שאינם מופיעים בדוח-שיפטר. עד כמה שהוא חמור, הוא איננו עוסק בהיבטים נוספים, ואף לא בעובדות נוספות שמתרחשות בשטחים הכבושים. למשל, עניין עורכי-הדין. מעבר להתייחסות לנושא המערכת המשפטית והליכי השיפוט שתושבי השטחים עוברים — זה כאשר הם אינם נאסרים או נענשים בלי משפט כלל — כידיע, כל זה הוא בגדר בדיחה גרושה, בדיחה עצובה מאוד, כי הנושא של הבדיחה הזו הוא כל אותם "שופטים", שאינם אלא קטיגורים בגלימת שיפוט. אני מדבר על השופטים הצבאיים בשטחים.

הדברים שאני אומר עכשיו הם חמורים מאוד. אולם אני אומר אותם כמלוא האחריות. מי שרוצה יכול לבדוק את התיקים, את ההאשמות המיוחסות, הליכי השיפוט, הפרוטוקולים של המשפט וגוריה-הדין. מי שמרשה לעצמו לנהל משפט כשופט, כשהנאשם חסר ייצוג, כבעירות חמורות על-פי הגדרתן, בהליכי שיפוט מזוירים, להטיל גור-דין הכוללים גם עונש על אדם שאיננו צד למשפט, שלא הואשם ולא נשמע, אפילו אין הוא הורה או בן משפחה אחר — זה שופט בכלל, חברי הכנסת?

מי שמסכים לשמש כשופט במערכת הפועלת בצורה כזאת, במערכת המענישה ללא משפט, במערכת המטילה עונשים קולקטיביים, העוצרת ואוסרת ללא משפט, ההורסת בתים ואוטמת אותם, מעצם העובדה שאדם שגר שם נחשד, לא הורשע, כעבירה; מי שמתייצב על כיסא השיפוט בתנאים כאלה — הוא שותף בכל המעשים הללו. מי שמרשיע לפי הודאות — שראינו כמה הן שוות בדוח ועדת-לנר — שותף לפשע.

אבל, אני התחלתי לדבר על עורכי-דין. במשך למעלה מחודשים שובתים עורכי-הדין בגדה במחאה על תנאי העבודה הבלתי-אפשריים ובמחאה על פגיעה בזכויות יסוד של עצורים ונאשמים, במחאה על הליכים ותקנות וצווים דרקוניים, ועוד.

מישהו מתרגש מזה? נו, באמת, יש דברים יותר חמורים שאינם גורמים להתרגשות. לאט לאט חודרת אלינו, לאנשים מן היישוב בארץ, ההכרה שהאנשים האלה אינם בני אדם כלל והם לא-אנושיים. אלה יצורים משונים שזורקים אבנים וצריך איכשהו להשתלט עליהם, ואם צריך להרוג אותם או להרכיב להם — אז מה, האם זה מוגזם? לא, זה לא מוגזם. אני אומר לכם, שאני מצטט חייל שהעיד במשפט של חייל מ"גבעתי", הוא הופיע כעד, לא כנאשם. לכאורה הוא לא מעורב בעניין. הוא נשאל מה שנשאל ותיאר בטבעיות איך מתעללים באזרחים לפי פקודות. אחר כך שאלו אותו מה הוא עשה כשראה איך מתעללים כאותו ערבי, הוא אמר שלא עשה כלום כי זה לא עניין אותו. למה? הוא השיב: אני לא רואה אותם כאנושיים. מה זאת אומרת? וכשהוא הרגיש מה נפלט מפיו הוא אמר: טוב, אל תתפוס אותי במלה. אני מתקן את דברי.

כאן אני מגיע לדבר השני שלא מופיע בדוח-שיפטר, אבל עולה ממנו למי שרוצה להבין — כוונתי להשפעה של המדיניות המתועבת הזאת עלינו, על כולם: חיילים, אזרחים, עיתונאים, שופטים. מה קורה לנו? זה לא מופיע במפורש באותו דוח. כמובן, זו איננה הפרה של זכויות יסוד של האדם, אבל זוהי הפרה של זכות היסוד של האומה ושל כל העם, אם כל עם זכאי לכך שממשלתו לא תזוהם את נשמת בניו, לא

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

"על הרכבות, ולעתים אף על כלי הרכב הצבאיים, הגנו באמצעי מקורי. מהו? הקרובים של קרוביו של מפקד החבורה — האב, האחים, ילדים וילדות — הקרובים של מפקד החבורה הפעילה באזור מסוים, הקרובים האלה או נכבדים מקומיים נצטוו להצטרף אל קרונות האבטחה שנסעו בראש הרכבות".

שר הביטחון י' רבין:

האם את מציעה שגם אנחנו ננהג כך?

חיים רמון (המערך):

היתה תקופה בקמבוריה, שפול פוט עשה שם דברים יותר מוצלחים. האם את מציעה שנאמן זאת פה?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רמון, זכותה של חברת הכנסת גאולה כהן לצטט מתוך ספרים. היא ממשיכה לצטט.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר הביטחון, ציטטתי קודם לכן את אבא אבן. התייחסתי אליו ואל צבועי העולם, המדברים על השיטות של הקולוניאליזם הבריטי לעומת השיטות שלנו. מותר לי לומר, מפי היסטוריון, מה היו השיטות של "הקולוניאליזם הנאור" הזה.

אלי דיין (המערך):

זה לא נאור.

גאולה כהן (התחיה):

דיברתי על אבא אבן. אם כך, אבא אבן אינו נאור.

אלי דיין (המערך):

אבא אבן נאור.

אורה נמיר (המערך):

אבא אבן נאור.

גאולה כהן (התחיה):

אינכם מרגישים עד כמה אתם מגוחכים בהגנה שלכם. על מי אתם מגינים? הרי אתם מאבדים את עצמכם לדעת. על מי אתם מגינים? הבאתי ציטוט מפי היסטוריון, לא של התחיה, אלא ההיסטוריון יהושע פורת. הוא מתאר את השיטות של הבריטים. אנחנו שומעים על שני וחמישי הטפות מוסר מבריטניה, ואיש נכבד כמו אבא אבן העלה על נס. לפני ימים מספר, את שיטות הקולוניאליזם הבריטי. אני חושבת שיותר מלגיטימי היה לעשות חשבון עם אותה אמירה.

לא באתי להציע את השיטות שלנו. אמרתי שילדים ונשים הנשלחים ככלי מלחמה יישאו באותן תוצאות כמו כל כלי מלחמה שיישלח, והאחריות על מי ששולחים אותם. זאת אמרתי בתחילת דברי. לכן, אל תהיו לי כאן מגינים של הקולוניאליזם הבריטי, או של אבא אבן שהעלה אותו על נס.

אלי דיין (המערך):

אנחנו נגד הקולוניאליזם הבריטי.

גאולה כהן (התחיה):

מלה אחת על צביעות העולם. אני אומרת: אם העולם נוהג כצביעות, והוא יורע את הצביעות הזאת, מצרי — גם אם ייגרם לנו עוול כאן — שכל העולם הזה יעלה באש. אין לי כל התייחסות אחרת אל עולם צבוע, שמוכן להעלות אותנו שוב קורבן על מזבח רצון ההשמדה של הערבים סביבנו. מבחינת הצדק העליון — העולם הזה איננו ראוי ולא אכפת לי שיעלה באש.

אדוני היושב-ראש, מתועב בעיני כל מי שיורה בנשים ובילדים בעלמא. אבל מי ששולח ילדים ונשים ככלי מלחמה. האחריות לפגיעה בהם היא עליו ורק עליו ולא עלינו. מה נעשה אם ישימו הסורים מחר נשים בטנקים שלהם, או יצעידו ילדים לפני הנגמ"שים שלהם? לא נירה? לא נשיב מלחמה? האם נצייד את התותחים בפגזים של פלסטק?

אם נילחם על-פי התנאים שהאויב כופה עלינו, נשתף עמו בדעבר פעולה; נשתף פעולה עם אויב הרוצה למחוק את מדינת ישראל מעל מפת המזרח התיכון ולהוריד אותה מעל כמת ההיסטוריה. ילדים, נשים, אזרחים? אבא אבן, בצביעותו כי גדולה, העלה על נס את השיטות של — — —

אורה נמיר (המערך):

איך את מדברת, גאולה? על אבא אבן להגיד "כצביעותו"?

גאולה כהן (התחיה):

זאת צביעות וחשמלי למה. יש לי קבלות.

אורה נמיר (המערך):

תמצאי מלה אחרת בשפה העברית.

גאולה כהן (התחיה):

אבל זאת צביעות. אבא אבן הוא איש ספר, ואני אביא לו כמה ציטטות מספר. הוא העלה על נס את השיטות של הקולוניאליזם הבריטי לעומת מה שהוא קורא קולוניאליזם ישראלי. אני רוצה לקרוא למר אבא אבן ולכל צבועי העולם המטיפים לנו מוסר, התל בגכרת תאצ'ר ועד אחרים באירופה ובארצות-הברית — וכדאי, אדוני שר הביטחון, שגם לפניך יהיה הספר הזה, ספרו של יהושע פורת, היסטוריון של המרד הערבי, "מהומות למרידה". אני רוצה לצטט מעמודים 283, 284 ו-285:

"התגובה הבריטית בסתיו 1937, שלא כבשנת 1936, היתה קשוחה. במקום לנקוט בעיקר אמצעי התגוננות, נהג הצבא לרדוף אחרי המורדים, להתקיים במקומות המסתור שלהם ולקיים את היוזמה בידיו. מאמצי דיכוי המרד כללו, מלבד התקפות ישירות על החבורות, פעולות עונשין שונות נגד הכפרים, אשר נתנו מקלט למורדים מרצון או שלא מרצון, או שנחשדו כמעשים האלה וכדומה. נציגי המחוזות ניצלו בהרחבה את סמכויותיהם להטיל עונשים שונים על הכפרים. בתי-הדין הצבאיים הטילו עונשים כבדים, לרבות עשרות פסקי-דין מוות. מספר הערבים שנחלו בשנים 1937 — 1939 בגלל מעשים הקשורים במרידה עלה על 100".

ועכשיו-עכשיו, איך אומרים שם? שמעו-שמעו: "הצלתו הגדולה הראשונה של הצבא הבריטי הושגה בירושלים. ב-15 באוקטובר חדר מספר גדול של מורדים אל תוך העיר העתיקה והשתלט עליה. החיילים הבריטיים נכנסו אל בין החומות כהצעים ערבים מקומיים לפניהם". לפני החיילים הבריטים הם הצעידו חיילים מקומיים. "לאחר חמישה ימים שבה העיר העתיקה לשליטת הצבא".

"התקפות או רייות על חיילים הביאו תגובה מיידית. בתים שמורדים התאכסנו בהם, או שירו מהם אל הצבא — נהרסו. פרדסים וכרמים נעקרו. הוטלו קנסות קיבוציים והוקמו תחנות משטרה מיוחדות בכפרים. על חשבון התושבים, נערכו סריקות מקיפות בכפרים והחשודים כמורדים נעצרו במחנות מעצר".

חוכרת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

לא רק שאין אמונה שאפשר לחסל את האינתיפאדה, ולכן באופן עקיף זה עידוד למחבלים, אלא יש גורמים המחבלים ממש בניסיונות שלנו לחסל את האינתיפאדה. בפעם הקודמת קראתי לילד בשמו. קראתי לדבר בשמו. אמרתי שיש כתונו גיס חמישי, גיס חמישי ממש, שמתוך כוונות כאלה או אחרות — ואינני מתעסקת בכוונות כבית הזה — הם בפירוש משרתים את האויב עד קו אדום, ולא אחת התדרדרו לשיתוף פעולה עמו, וכבר היו תופעות שהתגלו בבית-המשפט.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
גיס חמישי של יהודים או של ערבים?

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר הביטחון, לפני שנים עמדתי כאן והעליתי את נושא הסרבנות. אז אמרת מה זה בכלל סרבנות, זה דבר שולי. הבעיה אינה המספר, אלא מי אומר מה. שמענו את ראש סיעת ר"צ — היא אומנם דיברה באופן אישי ופרטי, היא אמרה שהיא איננה מדברת בשם ר"צ, אם כי זה מגוחך, הלא ברשימת ר"צ עצמה היה מועמד שסירב לשרת, וריצה תקופת מאסר בגלל סירוב לשרת בשטחים — היום אותה ראש סיעה קוראת לאלה המסרבים ללכת לצבא "נשמה גדולה". לא פחות ולא יותר, "נשמה גדולה". והיא אומרת שבמידה שהם יסרבו ללכת לתוך הכרה, היא תסייע בידם. ובכן, לא חשוב כמה יש, אם יש 30, 40 או 130 או 300 סרבנים. חשוב מי משמיע את הקולות האלה, מפי מי הם נשמעים. ההתדרדרות הגיעה לידי כך שעכשיו חבר הכנסת חיים רמון כבר מגן עליה. למה הוא מגן עליה? לא משום שהוא בעד סירוב לשרת בשטחים אלא מפני שהיום האופנה, להיות חי, היא להיות בעד אלה המסרבים לשרת בשטחים. עכשיו זאת הפכה להיות אופנה הקשורה לאינטליגנציה "החושבת", "ההוגה", המעמידה סימני שאלה, כאשר בסך הכול היא חולה במחלת רוח. אנשי רוח אלה חולים במחלה קשה, במחלת רוח, והם עוד חושבים שהם יכולים להתהדר בנוצות של אינטליגנציה.

אדוני היושב-ראש, החזר כאן והוזכר גם בעיתונות מה שקרה באלפי-מנשה, וכינו את המתיישבים בשם "מיליציות".

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני רוצה לציין, כי בהתאם לתקנון, יש למביאי הצעת אי-אמון 20 דקות. ועדת הכנסת בכנסת הקודמת צמצמה את מסגרת הזמן לעשר דקות — —

גאולה כהן (התחיה):  
ל-15 דקות.

היו"ר ד' שילנסקי:  
לעשר דקות.

הוועדה המסדרת ביקשה הפעם להצטמצם מרצון ל-15 דקות. זאת אומרת, הזמן שעמד לרשותך תם, ועכשיו — לפי הרצון הטוב.

גאולה כהן (התחיה):

אני אאריך את "הרצון הטוב" בשתיים-שלוש דקות. לא יותר.

אדוני שר הביטחון, אדוני היושב-ראש, הוזכרו כאן "מיליציות", ואפילו ליועץ המשפטי נשלחה תלונה שהמתנחלים, או המתיישבים, לוקחים את החוק לידיהם. מי כמון יודע, אדוני שר הביטחון — ואינני מדברת על חריגים שהיו — ש"גוש אמונים" שומר שם על הצבא לא פחות מאשר הצבא שומר על "גוש אמונים", על המתיישבים. אם היינו שם רק בנעליים של כובשים — —

אדוני שר הביטחון, גם אתה הערת הערה. פתחתי את דברי

— — —

שר הביטחון י' רבין:  
לא הבינתי למה את מתכוונת.

גאולה כהן (התחיה):  
עכשיו הבנתי.

— — — פתחתי ואמרתי שאם רוצים ומאמינים שאפשר לחסל את האינתיפאדה — אפשר לחסלה.

עכשיו אני פונה אליך, אדוני שר הביטחון. לפני ימים מספר אמרת שהמטרה שלנו איננה לחסל את האינתיפאדה, כשם שהמטרה של המשטרה איננה לחסל את הפשע. שאלת: האם המטרה של המשטרה היא לחסל את הפשע? באותה מידה אין המטרה שלנו לחסל את האינתיפאדה.

שר הביטחון י' רבין:  
זה לא בדיוק.

גאולה כהן (התחיה):  
איך אמרת?

שר הביטחון י' רבין:  
אני אניב בדברי התשובה.

חיים רמון (המערך):  
אי-אפשר. על כך הוויכוח.

גאולה כהן (התחיה):

אמרת שהמטרה שלנו איננה חיסול האינתיפאדה, כפי שהמטרה של המשטרה איננה חיסול הפשע. אם זה איננו נכון, תקן את דברי כאשר תעלה לדיוכן.

אני אומרת: מה המטרה של המשטרה? — המטרה של המשטרה היא כן לחסל את הפשע. מה המטרה של הרופא, האם לא לחסל את המחלות? מה המטרה של אלה העוסקים במלחמה בתאונות דרכים, האם לא לחסל את תאונות הדרכים? העובדה שהמשטרה אינה מצליחה — זה אלפי שנים עוד לא הצלחנו לחסל את הפשע — העובדה שהרופאים עוד לא הצליחו לחסל את המחלות, העובדה שעדיין אי-אפשר לחסל את תאונות הדרכים, זה רק חלק מהעניין.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אולי את יודעת איזו מחלה גדולה את בשביל העם הזה?

גאולה כהן (התחיה):

לא דיברתי על השוואה — אין לי מלה די חריפה לתאר את ההשוואה — כדי שתבין שכל ההשוואה הזאת פסולה מלכתחילה. אתה עצמך אמרת שהאינתיפאדה היא המשך המלחמות מאז 1948, באמצעים אחרים. מה יש להשוות את האינתיפאדה לעניין חיסול פשע פלילי? האם האינתיפאדה היא עוד איזה גילוי של עוד פשע פלילי?

כאשר אתה עצמך אינך מאמין ביכולתך לחסל את האינתיפאדה — איך תוכל לחסל אותה? אפילו אם אתה רוצה לחסל אותה, איך אתה יכול לעשות זאת? והרי סוף כל סוף איננו מצויים בחלל ריק. יש כאלה ששומעים, רואים ומתעוררים. התפיסה שלך היא שאפשר לטפל בכך גם בדרך מדינית וגם בדרך צבאית. לדעתך, התפיסה הזאת לפחות בלתי מציאותית. המעט שאני יכולה להגיד עליה, שהיא גם אינה מצליחה.

אבל יש גם גורמים — ועליהם דיברתי הרבה בכית הזה, ופה ושם אני שומעת אותם גם היום — אשר בהתבטאויותיהם

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר הביטחון, הרי אני יודעת, שהמתיישבים הם גם אנשי צבא, ואנשי צבא הם גם מתיישבים. אבל אני אומרת: אילו היינו שם רק בנעליים של חיילים, אילו היו מסתובבות ביהודה ושומרון רק מכונות של חיילים ולא ילדים ונשים עם עגלות של ילדים ומתיישבים היוצאים לעבודה וחוזרים מהעבודה עם סלים מלאי מזון, כל פינוי ביהודה ובשומרון, כל הפרופיל של הביטחון שלנו ביהודה ובשומרון היה לאין ערוך ירוד יותר.

לכן אני שואלת: הם מיליציות? הנשק שכדיהם הוא נשק שניתן למיליציות? הנשק שכדיהם ניתן להם כשם שניתן לאורך כל הדורות למתיישבים לאורך כל הגבולות להגן על עצמם בנסיבות שהם חיים בהן.

הם הלכו אחמול בפעם הראשונה בצעד כל כך חכם לדבר עם אנשי מועצת קלקליה, ואני מצטערת על השגיאה החמורה של שלטונות הצבא, אינני יודעת אם אתה מעורב ישירות בהחלטה הזאת, להפסיק את הישיבה שהם ניהלו עם מועצת קלקליה. אני הייתי שם, כשבאים לשם אחרי פיגוע קשה המתיישבים "המחוממים" מהפיגוע, ורוצים להביע את זעמם, אומרים: אסור — ובצדק, כאשר הולכים לשם כשכנים אל שכנים, ראשי המועצות — ואני לא הייתי בישיבה הזאת, אני איש פוליטי, אינני מתיישבת שם, הלכו אליהם רק ראשי המועצות — ויושבים עם ראש המועצה, והוא כינס את כל הפקידים וישבו על כוס קפה והתחילו לשוחח, לזה אתה מפרע, במקום לעורר את זה? האם צריכים להיות צבא מול אוכלוסייה או אוכלוסייה מול אוכלוסייה? זה מפגש של אוכלוסייה מול אוכלוסייה. לתהליך כזה אתה מפרע באמצע? וזה לא מעורר אותם לחשוב ששוב אנחנו לא רוצים את האוכלוסייה פה, את האוכלוסייה שלנו?

זו היתה שגיאה חמורה, וקדמו לה תלונות קשות של ראש מועצת אלפי-מנשה, שלמה קטן. ואינני רוצה להיכנס לזה. אין לי הרבה זמן לפרט כל מה שהוא התלונן עליו. ואני אינני מקבלת שום דבר בטרם בורר. בפירוש אמרתי אתמול את הדברים האלה לאלוף מצנע כשיבקשתי ממנו, ושמתחיל שהוא נענה לבקשתי ובא לאלפי-מנשה — חבל שהוא לא בא לשם ישר — ושמע את המתנחלים, הוא לא קיבל את כל ההערות שלהם. הדברים דורשים עוד ביורר.

הי"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת גאולה כהן, גם את חמש הדקות את כבר מסיימת.

גאולה כהן (התחיה):

משפט אחרון. הוא אפילו הודה בנחק של אי-אמון בין הצבא ובין המתנחלים, ויש הרבה סיבות לאי-אמון הזה. כל זה צריך להיבדק. אינני מקבלת את הדברים כפי שהם מוצגים עליידי צד אחד. לפחות לגבי דבר אחד — הצגת הפיגועים האחרונים כאילו היה להם רקע פלילי, אני רוצה לומר: זה דבר שאתם חייבים להיזהר בו. אינני רוצה להורות באצבע על מי שאשם בכך, אבל זאת עובדה, שזוהי עכשיו מין שיטה כזאת.

אדוני שר הביטחון, אני חושבת שאתה צריך כשר הביטחון לבוא ולומר להם בשטח: החל מתאריך זה וזה, לאחר שתזהיר אותם, כל המדיניות שלנו תשתנה בנושא ההענשה בנושא הגירויים וכו'.

זה אפשר לעשות בממשלה שמאמינה שהדברים האלה אכן צריכים, חייבים ויכולים להיעשות בשטח. אבל מאחר שהממשלה הזאת איננה מאמינה בזה — אין לנו אמן בזה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברי הכנסת הנוכחים, דומה כי מערכת הביטחון עושה לאחרונה, במצותו של שר הביטחון, כל שביכולתה כדי להתעמת ולהסתכסך עם המתיישבים ביהודה ובשומרון.

ראיתי זאת כמו עיני באירוע של הגלעד בצומת-יקיר, כאשר הצענו הסדר שאמור היה לספק את כל הצדדים — והוא היה על דעת כל הצדדים — אלא שברגע האחרון הגיעה ההוראה לבטלו בלי הסבר. כתוצאה מכך באה פעולה של פינוי בכוח של המתיישבים מהמקום. היה זה מחזה מיותר ומביש, שלא הוסיף כבוד לצבאנו ולא לדרג המדיני הממונה עליו.

נוכחנו בכך פעם נוספת ביום רביעי שעבר, כשנרצח אלברט ג'ראסי הי"ד ליד אלפי-מנשה. שלוש דקות לאחר שהגיע אלוף הפיקוד למקום הרצח הוא אמר, ש"יש כיוון חקירה שונה מזה של פיגוע חבלני", ואנשי העבירו ספקולציה זו לאנשי התקשורת, חרף בקשתם ומחאתם של ראשי היישוב במקום. אני מניח שכונת האלוף היתה לשכך את הרוחות הלוהטות של המתיישבים וחששו שהם עלולים לפעול על דעת עצמם. הוא ציווה מייד לחסום את היציאה מאלפי-מנשה. היתה בכך כוונה טובה כשלעצמה, אבל זה היה ביטוי אומלל החוזר על עצמו בווריאנטים כמעט בכל תקריב בעת האחרונה: כשנרצחו יעקב פרג וארתור הרסטיג, זיכרונם לברכה, בהר-ברכה קראו לרוצח ולמחבל רועה וידעו לספר על סכסוך קרקעות. כשנרצח שמעון אדרי ז"ל בצומת-יקיר רמזו על עבר פלילי וכיוון חקירה שונה. כשנרצח אלברט ג'ראסי חזרו על אותו תרגיל. כל זאת, כדי להפחית מעוצמת הפיגוע ולגמד אותו.

שר הביטחון ממנה להטיל דופי במתיישבים, להתעמת אתם, להפעיל את צה"ל נגדם, לגרור אותם ואת רכביהם בכוח, לחסום יישובים, לחסום כבישים וכיוצא באלה.

לי זכורים ימים אחרים ביחסים בין המתיישבים לבין צה"ל. אני זוכר את דברי יגאל אלון ז"ל, שלימד אותנו כך: "שילובם של ההתיישבות האזרחית בתוכנית ההגנה, ובייחוד של יישובי הספר ואזורי התורפה, יספק למדינה תצפיות קבע קדמיות החוסכות כוח אדם מגויס ומסוגלות לא רק להתריע על ראשיתה של התקפת פתע מצד האויב אלא גם לנסות לבלום אותה, או לפחות להשהות את התקדמות האויב עד שכוחות הצבא ישלטו במצב".

והנה עכשיו, לא זו בלבד שאין מנצלים את המתיישבים כדי לחסוך בכוחות צבא, אלא מרתקים כוחות צבא, ואפילו כוחות גדולים, כדי להתעמת אתם.

היישוב היהודי לפני המדינה, וצה"ל אחרי הקמת המדינה, אימצו את רעיון ההגנה המרחבית, הרואה בכל מתיישב חייל ללא מדים. זה פוטש של עניים, שבא לחסוך בכוחות נוכח נחיתותנו ביחסי הכוחות אל מול אויבנו. כך היה בחניתה וברוחמה, בדגניה ובניר, כמחולה ובכפר-עציון, עד שהדברים שנו לאחורונה, וללא סיבה מוצדקת.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי־אמון לממשלה —

גירושם מהארץ. שר הביטחון הרגיע אז ואמר שהם ימצאו תחת פיקוח. השבתי לו אז, שאין אפשרות לפקח על 600 מחבלים הפזורים מג'נין עד דהריה, וכי "צריך להתפכח ולא לפקח. כדאי שנחפכח בטרם פורענות". מחקר של קצין־מטה ערבי במינהל האזרחי ביהודה ובשומרון מאשר את הדברים האלה. ממשלת ישראל צריכה להכות על חטאה, להסיק מסקנות ולגרש את ה־600 מארץ־ישראל.

**צירלי ביטון** (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

**רחבעם זאבי** (מולדת):

הממשלה הזו צריכה גם לגרש את עצמה מקריית בן־גוריון ביروشלים.

הממשלה הזו לא השכילה לטפל באינתיפאדה. היא המציאה כדורי פלסטיק, כדורי גומי, חצציות ושאר אמצעים מיותרים. ללא צורך נהרגו כ־300 מתושביהם הערבים של אזורי יהודה, שומרון ועזה, דבר מיותר ומזיק מבחינה יהודית, ישראלית, מוסרית ומדינית. המלחמה בהתקוממות וחיסולה אינם מחייבים קורבנות. ניתן ואפשר, אם ירצו זאת, לחסל את האינתיפאדה בדרכים חכמות ויעילות יותר. נסו לגרש את משפחותיהם של מידי האבנים, ותיווכחו במידת השפעתו של אמצעי זה; סלקו את התקשורת מהאזורים הנגועים בפרעות, ותראו כיצד זה יתרום להרגעת השטח; סגרו את העיתונות העוינת המסיתה במזרח־ירושלים; ועוד אמצעים כאלה.

אני טוען, שאין רוצים לחסל את האינתיפאדה כי היא משרתת כוונות נסתרות של הממשלה הזאת על שני מרכיביה העיקריים. כן, הם חשודים בעיני ככה שהם איבדו את האמונה בארץ־ישראל וחדלו להיות נאמנים לה.

לכן על הממשלה הזאת להתפטר. העת הזאת והבעיות הניצבות בפנינו מצריכות מנהיגות אחרת, מנהיגות שתהיה בעלת כושר להתמודד עם אויבים וירידים, להגיד לעם "אחרי!" למאבק קשה על הקיום היהודי בארץ־ישראל; ממשלה שתבין כי השלום יושג רק בהיפרדות של שני העמים; עם ישראל בארץ־ישראל והערבים בארצות ערב; ממשלה שתבין זאת ותנהיג את העם למערכות הבאות במלחמת השחרור של עם ישראל במולדת.

לפיכך, אנחנו מציעים להביע אי־אמון בממשלה. תודה.

**הי"ר ג' גדות:**

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת עבד־אלוהב דראושה.

**מוחמד מיעארי** (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הפרק הישראלי בדוח מחלקת המדינה האמריקנית על זכויות האדם, הידוע בשמו "דוח־שיפטר, לא פקח את עינינו לראות את ממדי הדיכוי הישראלי בשטחים הכבושים ולא גילה לנו משהו חדש על אופי הטרור הממלכתי המופעל נגד בני העם הפלשתיני במחנות הפליטים, בכפרים ובערים.

לדוח־שיפטר יש בכל זאת חשיבות, משתי סיבות: ראשית, זוהי הודאה אמריקנית פומבית ורשמית בכך שבעלת־בריתה של ארצות־הברית מנהלת מדיניות דיכוי אכזרית ושיטתית בשטחים: יורה, הורגת ופוצעת, אוסרת, עוצרת ומגלה, אוטמת בחים, הורסת בתים, עוקרת עצים, מטילה עוצר וסגר בסיטונות, מענה, מתעללת וסוחטת הודאות בכוח, רומסת את זכויות האדם ודורסת ברגל גסה עקרונות אנושיים המקובלים על כל באי עולם.

ישראל גלילי, זיכרוננו לברכה, אמר: "היישובים מגוננים על עצמם. לכל אחד מחברי היישובים וליישוב כולו כיחידה זיקה אל מערכת הביטחון הלאומית". במקום אחר אמר גלילי: "חיוני להדגיש כי ההוויה של הגנה עצמית — שלא להיות נתונים לחסדי הגנה של זרים — היתה תמיד מרכיב יסודי בגישה הציונית, ובראש ובראשונה של המתיישבים".

אני זוכר את דבריו של יצחק רבין כרמטכ"ל, שאמר: "כל נקודה התיישבותית נוספת היא בבחינת חיזוק להתיישבות. ייעודה של כל נקודה נוספת הוא גם ביטחוני וגם התיישבותי. לכל נקודה ונקודה בהתיישבות יש חשיבות אסטרטגית".

כן לימדנו אותנו גלילי ואלון, זיכרונם לברכה, ורבין, ייבדל לחיים ארוכים. הדברים הם דברים נכונים ונכוחים כל כך, אני מאמין בהם ודבק ברבין של אז. כך פעלה התנועה הציונית וכך פעל צה"ל כל השנים. מה קרה לנו כעת? איבדנו את הצפון והמצפן. רוחות חרשות שוטפות אותנו, ורבין, איש ה"הגנה", הפלמ"ח וצה"ל מצווה על צה"ל לגרור מתיישבים. האם אלה הם תרגילים לקראת הפיגור הגדול? האם רוצים להרגיל אותנו לתמונות של "יוסי מכה את יוסי" — ואינני מתכוון ליוסי היושב כאן — להרגיל אותנו לטיפול קשוח במתיישבים? או שמא מתכוונים לעיין אותם ולהחליש את רוחם?

**שר הביטחון י' רבין:**

כפי ש — — — בימית.

**רחבעם זאבי** (מולדת):

כן, דוגמה טובה, ואני מקווה שלא תזכה לחזור עליה.

המתיישבים נאחזו בשטחי יהודה, שומרון ועזה בשליחותה ובאישורה של ממשלת ישראל. הם אינם פורעי חוק ומפירי סדר. הם זכאים להגנה כשם שזכאי לה כל יהודי בכל מקום — ברחביה שבירושלים או בנווה־אביבים שבחל־אביב. במשך שבעות וחודשים הם נתונים למשיסה בידי פורעים ערבים, זורקים עליהם אבנים, ברזלים ובקבוקי תבערה, וכוחות הביטחון אינם מגוננים עליהם ואין נותנים להם לעשות זאת בעצמם. כדאי שתדעו, כי בשבוע האחרון בלבד נורקו 50 בקבוקי תבערה.

בתו של ג'ראס, זיכרוננו לברכה, עלמה צעירה בשם ורד, פנתה אלי בעיניים דומעות ושאלה מדוע לא אמרו את האמת, שאביה נרצח בידי מחבלים, מדוע מרמזים על אפשרות אחרת? לא ידעתי מה להשיב לה, כשם שלא ידעתי מה להשיב לאלמנתו של אדרי, שאמרה כי את בעלה רצחו שלוש פעמים: פעם אחת — המחבלים, שירו בו בצומת־ימין; פעם שנייה — מערכת הביטחון, שסיפרה על כיוון חקירה פלילי; ופעם שלישית — כאשר הרסו את הגלעד לזכרו.

ההתפרעויות בשטחים נמשכות זה 14 חודשים. לא קראנו את הכתובת על הקיר בחודשים ובשנים שקדמו לדצמבר 1987, שגם בהם היתה מניי־אינתיפאדה. היה כאן מחדל מוריעני שאינו נופל ממחדל יום־הכיפורים, ואיש לא נתן עליו את הקין. אנחנו תובעים הקמת ועדת חקירה ממלכתית שתחקור זאת ותביא את העובדות כפני העם; לא חקירה שהמערכת תעשה לעצמה, כמקובל אצלנו, אלא ועדה אונייטיבית.

אנחנו תובעים חקירה בפרשת 600 משוחררי עסקת ג'יבריל הזכורה לדיראון, שהושארו בארץ. מה היה חלקם, מה היתה תרומתם לפריצת ההתקוממות? מה הוא תפקידם כעת בליכוי ההתקוממות? מה היו השיקולים להשאתם בארץ? חקירה כזאת תוכיח את מה שאמרנו בעבר, כאשר תבענו את

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
להתנגד לכיבוש זה לגיטימי בהחלט.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
מספיק לי. הוא אמר שזה לגיטימי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
נכון, לגיטימי בהחלט. להתנגד לכיבוש זה לגיטימי בהחלט, לפי החוק הבין-לאומי, לפי הצדק הטבעי ולפי כל היגיון. מה שלא צודק ולא נכון ולא לגיטימי הוא הכיבוש עצמו.

צחי הנגבי (הליכוד):  
זה ההיגיון שלך?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
זה ההיגיון של כל אדם חושב, אנושי ותרבותי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

היו"ר ג' גדות:  
חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את הקריאות. תנו לו אפשרות לגמור לדבר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
האמת היא שלא על ההתעלמות מן הרקע לפעולות הדיכוי התלוננו כל אלה, אלא על כך שמחברי הרוח האמריקני העזו להמרות את פיה של ממשלת ישראל וסירבו להגדיר את המאבק הפלשתיני כטרור.

ממשלת ארצות-הברית איננה הראשונה הנוהגת כך. למעשה היא האחרונה, ליתר דיוק כמעט האחרונה בשורה ארוכה של ממשלות המכירות בצדקת מאבקן של העם הפלשתיני לחירות אנושית ולעצמאות לאומית.

כבוד היושב-ראש, דוח-שיפטר מדגיש את העובדה שישראל נקלעה לבדידות בזירה העולמית ואין מי שיתמוך עוד במדיניות הדיכוי שלה בשטחים הכבושים. ויש כאלה שהשמיעו רמזים על נקיטת סנקציות מכאיבות. תפקידנו כאן לבודד את המדיניות הזאת שבה דוגלים מר שמיר ומר רבין, מר ארנס ומר פרס, גם בקרב דעת הקהל הישראלית. ועל התפקיד הזה רצוני לומר כמה מלים.

בשבוע שעבר, מייד עם פרסום הדוח, החליטו שתי סיעות, המפלגה הדמוקרטית הערבית והרשימה המתקדמת לשלום, להגיש הצעת אי-אמון לממשלה. האופוזיציה של כוחות השלום בכנסת אינה מלוכדת, לצערי, ואינה מתואמת דיה. בכל זאת מצאנו לנכון להודיע לכל סיעות השלום על הכוונה להגיש הצעת אי-אמון. מתוך הנחה שנראתה לנו מוכנת מאליה שגם הן תנהגנה כמונו, אם חרצינה. תקוותנו נכזבה. למה ומדוע? — להן הפתרונים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
חבר הכנסת מיעארי, קצת צניעות. אתה לא נמצא בכנסת חודשים ארוכים. קולך לא נשמע. איש איננו יודע מה אתה עושה. או אם אתה עולה פעם ביובל על הדוכן, אל תמתח ביקורת על אחרים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
אני נמצא פה. הגשנו את הצעת האי-אמון יחד. סיפרתי מה שהיה, ואת ההערה הזאת שלך אני באמת רושם לפני. אל תגיד שלא הייתי. אני הייתי פה, אני על דרך, ואני נמצא בכל מקום.

שנית, הרוח האמריקני מוכיח שהמעוז הישראלי האחרון, תמיכתה המסיבית של ארצות-הברית בממשלות ישראל, נסדק והתערער עד כדי כך שגם רבים מתומכיה האדוקים של ממשלת ישראל נדחפים עכשיו לחשבון נפש. לכן ייתכן שהתלות הגמורה של ישראל בארצות-הברית, שהיתה במשך שנים מקור לשחצנות אלימה מצד ממשלות ישראל השונות, תהפוך מנוף לשינוי חיובי במדיניותה של ישראל, בכיוון של שלום צודק המבוסס על כינונה של מדינה פלשתינית עצמאית לצד מדינת ישראל.

כבוד היושב-ראש, הממשלה הוכחה כאלם כאשר פורסם הדוח, ועד היום לא אור עוז איש, לא ראש הממשלה, לא שר הביטחון ולא שר החוץ, להתמודד עמו ביורש.

כאן אני חייב להעיר משהו באוזני כל אלה שניסו להיתמם ולהשתומם, וביניהם כבוד נשיא המדינה, שניצל את תפקידו הרם כדי לגעור במחברי הדוח, כאילו הם מתעלמים מן הרקע לפעולות הדיכוי של ישראל בשטחים הכבושים. לא דובים ולא יער. אין מקום להיתממות ולהשתוממות זו. גם לגערות של נשיא המדינה אין רגליים. אילו היו קוראים את הפסקה הראשונה של הדוח, הן על-פי המקור האמריקני והן על-פי התרגום לעברית שפורסם בעיתון "הארץ", היו מגלים שההיפך הוא הנכון.

עוזר מזכיר המדינה לענייני זכויות האדם, מר ריצ'רד שיפטר — למולנו מדובר ביהודי אוהד ישראל — פותח את הפרק הישראלי ברוח שלו באזכור של "תסיסה אזרחית", "התקוממות", "התנגדות פלשתינית לכיבוש", "אינתיפאדה", "מהומות אזרחיות" "תחושה לאומית פלשתינית" ו"שאיפה לשם קץ לכיבוש". כל אלה הם ביטויים שלו. הוא דווקא מדבר על אכזבה ועל בקבוקי תבערה, על בריקדות ועל שרפת צמיגים, כך שנשיא המדינה טעה והטעה את הרבים כשהאשים את ריצ'רד שיפטר בהתעלמות מן הרקע לפעולות הדיכוי של ישראל בשטחים הכבושים. זו נקודה חשובה המחייבת התייחסות עקרונית.

ובכן, זאת הזדמנות שבה הדברים צריכים להיאמר בכנות ובגילוי לב גמור: המאבק הפלשתיני שאותו מנסה הממשלה להדכיר בדם ואש, ולשווא, אינו טורר הלאו לגינוי אלא מאבק לשחרור לאומי הראוי להערכה, לכבוד ולטולידידות מצד כל אדם, תנועה, ארגון או ממשלה שלא איבדו צלם אנוש.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת מיעארי, האם אתה בעד זריקת אכנים — כן או לא? האם אתה בעד זריקת בקבוקי תבערה — כן או לא?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני בעד סיום הכיבוש, בעד מתן עצמאות ובעד שכנות טובה בין העם הפלשתיני לבין מדינת ישראל. זה מה שאני רוצה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

המאבק הזה הוא לגיטימי.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

ענה על השאלה ששאלתי. אני רוצה לשמוע תשובה. האם אתה בעד זריקת אכנים ובקבוקי תבערה או נגד?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת פורת, אתה שם לב ודאי שהדובר מבקש שלא להשיב, ולכן אני מבקש — — —

ח. חכרת י"ג, ישיבה ל"ד.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

הפצעים שנפגעו החל ב-1 בינואר שנה זו. הדוח מתייחס רק לשנת 1988.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אתה באמת חלק בלתי חשוב בכית.

הי"ר ג' גדות:

רבותי, אני מבקש שאת הוויכוח על יומן הנוכחות תקיימו אחר כך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מתפלל על חבר הכנסת שריר שהוא מעז להגיד את הדברים האלה.

אנו איתנים באמונתנו שנוכח פשיטת הרגל של מדיניות הממשלה חייבים כל כוחות השלום, בכנסת ומחוצה לה, לעשות יד אחת בעניין השלום הישראלי-הפלשתיני. להיאבק בכוחות משותפים למען כינונה של מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל ולמען שלום צודק.

לא שאנו מזלזלים בחילוקי הדעות שבין מפלגות השלום, ולא שאנו מתעלמים מהבדלים פוליטיים ואידאולוגיים בינינו לביני. כבודם של ההבדלים במקומו מונח, אבל אסור שהבדלים אלה יפריעו למאבק משותף למען השלום.

כבוד היושב-ראש, למחברי דוח-שיפטר לא היתה אומנם הזדמנות להתייחס אל הפשעים שבוצעו בחודשים האחרונים, כאשר המגמה היא להכחיד ולהרחיק את מעשי הדיכוי, הקטל והפציעה ההמוניים, אל האמצעים המזדוירים של פצצות כווייה, שקיבלו את הכינוי "מיני-נפאלס", ואל חפיסות השוקולד המתפוצצות בידי הילדים בכפר טמון, הגורמות לכווייתם ולעיוורונם. אולם בשבוע שעבר זכית לשמוע משר הביטחון תשובה על שאלתך שבה הודיע לי שהוקמה ועדת חקירה בנדרן. הוועדה כנראה עוד חוקרת, אבל הכוויות נמשכות. הדוח גם לא התייחס להריגתם ולפציעתם של רבים בין כוחלי מתקני המעצר, כפי שאירע באחרונה בכלא מגידו. ואגב, לפי הידיעות שהגיעו אלי, סיבת התסיסה היתה בגלל התנהגותם המשפילה של שוטרים ושוטרות, חיילים וחיילות, שעלו על אוטובוסים של המבקרים והחלו לפשפש בכגדיהם ובגופם של בני המשפחות. זקנים, נשים וטף, כטנה שהם מחפשים דגלי אש"ף שם. ואוסיף גם את מעשי המיליציות של המתנחלים, התוקפים ומתקיפים בני-אדם ובתים.

כבוד היושב-ראש, אם מותר לשאול מושגים מן התחום המשפטי, אפשר לומר שדוח-שיפטר הפך את ממשלת ישראל מחשודה בביצוע פשע של פגיעה בזכויות האדם לנאשמת, ויותר מסתם נאשמת — היא הפכה למורשעת בדין.

לממשלה אין אומץ להודות בפשעה, וודאי שאין לה אומץ לעבור תהליכים של שיקום וגמילה. לכן אינה ראויה למידה של רחמים או לשמץ של אמן.

אנחנו מבקשים להביע לה אי-אמון.

הי"ר ג' גדות:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבדאלוהב דראושה, אחרון הדוברים.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמין מוחמד אבראלורב, ילד בן 16 שנה, נהרג היום בקבטיה ליד ג'זין. שלושה אחרים נפצעו. גם אחמד אליאזורי מרפיח, ילד בן 14 שנה, נורה היום בראשו ואושפז במצב אנוש בבית-החולים. אחרים נפצעו. ההרג שנפל היום והפצעים שנפגעו אינם כלולים בדוח של ריצ'רד שיפטר, עוזר מזכיר המדינה האמריקני. הוא לא כלל בדוח גם את עשרות החללים ומאות

כל מי שמכיר את המציאות בשטחים הכבושים יודע שהדוח עדין ופשוט ובא באיחור רב. מחברי הדוח השתמשו בכפפות משי וטיפלו בעדינות מרובה בכיבוש הישראלי. מחברי הדוח ניסו למצוא כל סיבה מקילה לישראל. הדוח אינו מכסה את כל העובדות ואינו מחדש רכות. העובדות הן קשות הרבה יותר. אפילו בישראל התפרסמו דוחות ומאמרים קשים וכנים יותר מדוח-שיפטר, אשר תיארו את מעשי התועבה המתבצעים בשטחים הכבושים. אך בגלל מעמדו של האיש והיותו עוזר השר האמריקני זוכה הדוח לסיקור רב וגורם לסערה בישראל ובעולם גם לתגובות.

ראש הממשלה מתגונן, הנשיא זועם, השגריר ארד מתלונן והממשלה נזעקת בניסיון לתקן את הרושם שנוצר כתוצאה מהדוח, אך לא כדי לתקן את המצב המתואר בדוח. הרי כולם ידעו מה מתרחש בשטחים הכבושים, כולם שמעו וידעו על ההפרות הגסות של זכויות האדם בשטחים, כולם ידעו על קיומו של משטר כיבוש קולוניאלי בשטחים הפלשתיניים הכבושים, משטר כיבוש שחור, אשר משחיר את פני המדינה וגורם לכרוסם בערכים הדמוקרטיים האמיתיים ולהרס פנימי. חברתי, כלכלי ומדיני. כולם ידעו על קיומה של מדיניות דיכוי אכזרית, הפוגעת בפלשתינים ובמערכת היחסים בין שני העמים ומעכבת את תהליך השלום באזור.

אנו התרענו שוב ושוב נגד המדיניות הזאת. חברי כנסת, אנשי ציבור, נציגי כוחות השלום בישראל ובעולם זעקו והפגינו נגד המדיניות הזאת, אך ממשלת ישראל המשיכה להתכחש לזכויות העם הפלשתיני והמשיכה במדיניות הדיכוי הברברית בשטחים הכבושים. ממשלת ישראל המשיכה במדיניות שהביאה לבידוד ישראל בעולם כולו ואף בקרב ידידיה והחלישה את מעמדה המדיני בקהיליה הבין-לאומית.

הדוח יוצא בביקורת על מדיניות ישראל בשטחים הכבושים וקובע שמעמדם של השטחים הכבושים הוא הבעיה המרכזית העומדת היום על הפרק בסכסוך הערבי-ישראלי: נקבע בו שהתסיסה האזרחית משקפת את ההתנגדות הפלשתינית לכיבוש, ושצעירים, נשים וגברים פועלים במשך האינתיפאדה מתוך שאיפה לאומית פלשתינית ושאיפה לשיקום קץ לכיבוש. זוהי שאיפה אמיתית, כנה וצודקת, שכל עם זכאי לה; וכל עם נאבק למען חופש ועצמאות.

הדוח מפרט נתונים על ההרוגים והפצועים בשנת 1988, אבל אינו מביא את כל המספרים הנכונים. המספרים הם גדולים הרבה יותר: מעל ל-500 נפלו חלל וכ-50,000 נפצעו, 160 בתים נהרסו או נאטמו. החללים נפלו חלל מירי של חיילים או מתנחלים, כאשר לא קיומו הנהלים לגבי הנחיות הירי. ולא מדובר עוד בחריגים, כאשר החריג הפך נורמה. פצועים מתו מפני שהצבא סירב להתייר את העברתם לבתי-חולים, פצועים ועצורים נהרגו בשעת חקירה או במעצר. מערכת המשפט הצבאית מחוסרת כל צדק. חיילים ומתנחלים שהועמדו לדין משום שירי באנשים חפים מפשע נפטרו בעונשים קלים או זוכו כליל מכל אשמה.

הדוח מציין את ההכאות, שביטת העצמות והיחס הנוקשה והמשפיל אל העצירים והאסירים, אך לא מפורטים בו העינויים האכזריים, העינויים הפיסיים וההודאות המתקבלות כתוצאה מהעינויים הקשים. הוא מציין שההודאות נרשמו בעברית והנאשמים חויבו לחתום עליהן כאשר לא ידעו לקרוא את הכתוב בעברית.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

**עבדאללה דראושה** (המפלגה הדמוקרטית הערבית): הכיבוש שחק את המושג "ישראל, הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון". היא אינה עוד הדמוקרטיה האמיתית, הליברלית, שאתה מחפש. היא איננה דמוקרטיה אמיתית. דמוקרטיה ההורגת במשך שנה 500 פלשתינים, דמוקרטיה ההורגת ילדים ונשים, דמוקרטיה הפוצעת 50,000 נפש בשנה אחת — זו איננה דמוקרטיה. עליך להבין את זה, עליך להודות בכך.

על הממשלה להבין, שהאינתיפאדה לא תדוכא בכוח.

**היו"ר ג' גדות:**

חבר הכנסת דראושה, אני רוצה להזכיר לך, שאתה מתקרב במהירות לתום זמנך. הזעקות האלה גוזלות בוודאי מהזמן המוקצב לנאום שהכנת בקפידה רבה כל כך.

מחברי הכנסת אני מבקש: אנא, תנו לחבר הכנסת דראושה לסיים את דבריו.

**עבדאללה דראושה** (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

על הממשלה להבין, שהאינתיפאדה לא תדוכא בכוח. הפתרון הוא פתרון מדיני. הפתרון לא יושג באמצעות שבירת עצמות, ירי באזרחים, ביצוע מעצרים המוניים ופגיעה בילדים ובנשים. הפתרון יושג באמצעות משא ומתן בין נציגי ישראל ונציגי הפלשתינים, בין ממשלת ישראל לבין אש"ף, הווכה לתמיכה מסיבית של העם הפלשתיני ולהכרה בין-לאומית רבה. אין מנוס מלדבר עם אש"ף — או שתדברו אותו או שלא יהיה תהליך שלום. אין אלטרנטיבה לאש"ף. זה מה שקבע דוח אמ"ן. לא רק אני טוען זאת.

יש להפסיק מייד את מדיניות הדיכוי ולהימנע מירי באזרחים. יש להפסיק את פיצוצי הבתים וגירוש התושבים. יש לשחרר את העצורים, להחיר התארגנויות פוליטיות, לפתוח מחדש את מוסדות הציבור, להחיר את חופש הביטוי ולהוציא את הצבא ממרכזי אוכלוסייה. הדוח מחייב בדק-בית וחשבון-נפש אמיתיים.

אי-אפשר להתעלם ממה שקורה בשטחים. אי-אפשר לטעון עוד: לא ידעתי, לא ראיתי ולא שמעתי. אי-אפשר להמשיך לטמון את הראש בחול.

כנסת שתצביע היום אמן במדיניות הממשלה הזאת היא שותפה למדיניות הדיכוי. כל חבר הכנסת שירים את ידו בתמיכה בממשלה הזאת הוא שותף למדיניות הדיכוי, ולא יסיעו לו כל הצהרותיו ודבריו על אהבתו לשלום ותמיכתו בפתרון מדיני. האחריות רובצת על כל אלה שיודעים ושותקים. הממשלה כולה אחראית. ראש הממשלה אחראי, כל השרים הממשיכים לשבת בממשלה הזאת אחראים למה שקורה. אבל אתה, כבוד שר הביטחון, אחראי ממדרגה ראשונה, כיוון שאתה השר המנהיג את המדיניות של הדיכוי הברוטלי בשטחים הכבושים. גם אם תאמר "כן, אני אחראי", לא תפטר את עצמך מהאחריות האמיתית.

ממשלה שנשעלה במשימתה חייבת ללכת. ראש ממשלה שנשעל בתפקידו חייב ללכת. שר ביטחון שנשעל חייב ללכת. זה המבחן האמיתי לדמוקרטיה אמיתית.

הממשלה הזאת אינה זכאית לאמון הבית.

**היו"ר ג' גדות:**

תודה רבה. רשות החשובה לשר הביטחון, השר רבין, בבקשה.

גם תוספת של שבעה כתי-מעצר לא הקלה את הצפיפות בבתי-הכלא בשטחים. בקציעות בלבד עצירים אלפים, רבים מהם עצורים מינהליים אשר סובלים מתנאים תת-אנושיים. הדוח מציין את הפגיעה בחפים מפשע, הוצאת אנשים מבתיים בלילות ומעצרים המוניים, והוא מבקר את הגירוש והמעצרים המינהליים, הריסות הבתים והעברת אסירים מהשטחים לישראל בניגוד לאמנת זינבה.

כן, ישראל מפירה את האמנה הזאת בעקביות. השלטונות מגבילים את חופש הביטוי, פוגעים בעיתונות ובעיתונאים, סוגרים מוסדות ציבור מ"נימוקי ביטחון", שהוא נימוק רחב ביותר שמשמשים בו לדיכוי העם הפלשתיני. מערכת החינוך נפגעה כולה, האוניברסיטאות נסגרו, התיכון התיכוניים, המקצועיים והעממיים סגורים רוב הזמן. גם החינוך הפרטי נאסר על התושבים.

הממשל הישראלי מנע כל התארגנות פוליטית וקיצץ בשלטון המקומי ובשירותים הציבוריים. דמי האשפוז הוכפלו, וההפניות לבתי-החולים בישראל הופחתו משמעותית. חופש התנועה הוגבל, וכך נפגעו התושבים חברתית וכלכלית. רוב הבקשות לאיחוד משפחות נדחות, ורק במקרים חריגים מאשרים בקשות. רק כשמדובר במשפח פצולה מוכנים לאשר לו השלטונות בקשה לאיחוד משפחות. האקט ההומניטרי נעדר כליל.

הפלשתינים אינם רשאים לקבל החלטות מדיניות וציבוריות העוסקות בעתידם או בקרקע, או בניצול משאבים, כחנכון ובכנייה, במסים, כסחר ובתעשייה. לחץ אדיר מופעל עליהם ועל כל ארגוני זכויות האדם, על ארגוני הנשים, אגודות מקצועיות שונות. הפעילים שלהם נעצרים והמוסדות נסגרים.

בשטחים הכבושים קיימת אפליה בין שני סוגים של תושבים: מתנחלים מפונקים, הכפופים לחוק הישראלי, אשר נוהגים כרועי בקר במערב הפרוע, נוטלים את החוק לידיהם, כובשים עיריות, הורגים אנשים; ומצד שני, הפלשתינים אשר מופלים לרעה וכפופים לחוקי הכיבוש הצבאי הישראלי.

**צחי הנגבי** (הליכוד):

גם כאן הורגים אנשים.

**עבדאללה דראושה** (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

האינתיפאדה נכנסה למורש ה-15. הדיכוי גובר עם הזמן. אי-אפשר לטעון עוד, שישראל היא הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון.

**עמנואל זיסמן** (המערך):

הבא לנו דוגמה של דמוקרטיה אחרת במזרח התיכון.

**חסיין פאסר** (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הפכת להיות כמו כולם.

**עבדאללה דראושה** (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מאות ההרוגים, עשרות אלפי הפצועים, אלפי העצורים ומאות הבתים ההרוסים והאטומים הם עדויות חיות לכך שהכיבוש השחית את הערכים הדמוקרטיים האמיתיים, שבערכים האלה חלו הידרדרות ושחיקה.

אכן, חבר הכנסת זיסמן, הכיבוש משחית. אתה צריך להודות, שהכיבוש השחית את הדמוקרטיה ואת הערכים הדמוקרטיים האמיתיים.

**עמנואל זיסמן** (המערך):

הבא לי דוגמה של מדינה דמוקרטית אחת במזרח התיכון.

איזו היא?

חוברת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

— כפעולות צה"ל נגד האלימות, הוא איננו מתייחס כמעט לשאלה, מדוע צה"ל פועל בכלל אל מול האלימות, רק בפתח הדברים בדוח יש התייחסות מסוימת, לא מספקת ולא מבהירה, לשאלה מדוע צה"ל פועל בכלל אל מול האלימות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
זה רצונו של עם בחופש.

שר הביטחון י' רבין:

אלמלא היתה אלימות לא היה צורך להפעיל את צה"ל, אלמלא האלימות, ואין זו אלימות על-מנת להשיג זכויות אדם או זכויות הומניטריות, אלא אלימות שלה מטרות פוליטיות, מטרות מרחיקות לכת שכבר אמרתי פעמים רבות שהן מסכנות את עתידה ואת ביטחונה של מדינת ישראל. אלה הן אותן מטרות של המלחמה הארוכה שמנהלות מדינות ערב נגד הקמת המדינה ונגד קיומה, אלא שהפעם הזאת הן במתכונת שונה. זאת הבעיה העומדת בפנינו. אם תושבי השטחים רוצים בפתרון — ליד שולחן המשא-ומתן.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
בבקשה, תקרא לערפאת לשולחן המשא-ומתן.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
תעשה את הצעד הזה.

שר הביטחון י' רבין:

אם הם רוצים להמשיך באלימות — אלימות תיענה בכוח. את המסר הזה הם חייבים להבין.

חבר הכנסת דראושה דיבר פה על דמוקרטיה. האם תושב פלשתיני אחד נעצר, נתבע לדין על שאמר כי הוא רוצה מדינה פלשתינית?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
יש המונים כאלה.

שר הביטחון י' רבין:

אף לא אחד.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אלפים נעצרו רק משום שהם דיברו.

שר הביטחון י' רבין:

חפסיקו לקשקש כל הזמן.

היו"ר ג' גדות:

כבוד השר, סליחה. חבר הכנסת ביטון, חרגת מן המקובל בקריאות ביניים. אני מבקש ממך להפסיק לקרוא קריאות ביניים ולהפסיק להלהיט כאן את הרוחות.

שר הביטחון י' רבין:

אולם, כשקם ראש עיר ערבי ביהודה ואמר שהוא קורא להפסיק את האלימות, לא אחר כי אם ערפאת, בקולו ברדיו כגוד, ברדיו ג'דה, קם ואמר: כמו ידי אשגר 10 — 12 כדורים לגופו של כל מי שיעז. מכין תושבי השטחים — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ג' גדות:

אתה לא תקטע את דבריו של שר הביטחון, אני מבקש ממך.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ישבתי והקשבתי קשב רב להצעות האי-אמון. כשומעי את צד א' ואחר-כך את צד ב' חשבתי לעצמי: זה סיפור רשומון מיוחד במינו. מן הצד האחד אתה שומע תיאור מסוים של מה שכאלו מחבצע בשטחים עלי-ידי חיילי צה"ל כמלאם את המשימה המוטלת עליהם עלי-ידי הממשלה, ומן הצד השני אתה שומע תיאור שונה מן הקצה אל הקצה כאשר לפעולות אותם כוחות לביצוע אותה משימה.

רק טבעי הדבר, שיש השקפות שונות, שיש דעות שונות. לא במקרה הוגשו הצעות האי-אמון מצד אחד עלי-ידי סיעות המונות שישנה חברי כנסת ומן הצד השני עלי-ידי סיעות המונות חמישה חברי כנסת. זו היתה מידת התמיכה של הציבור הישראלי בבחירות האחרונות במבטאי ההשקפות הללו.

עם זאת, בהיותם של המציעים נבחרים, בהיות הכנסת הריבון, הרי אני, כדובר הממשלה כאן, חייב ומחויב להשיב להם.

אשר להצעות האי-אמון המתייחסות לרוח מחלקת המדינה או מתבססות עליו, אומר את הדברים האלה: ראשית, אינני מכיר מדינה ממדינות העולם שהדוח של מחלקת המדינה מתייחס אליהן שנהגה בפתיחות כה רבה ואפשרה לנציגי ארצות-הברית לראות את כל שדצו.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
הם מגנים את המדיניות הזאת.

שר הביטחון י' רבין:

אינני יודע אם מדינה כלשהי כמזרח התיכון, בגוש הקומוניסטי —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ג' גדות:

אין קריאות ביניים, הכול דרך היושב-ראש וברשותו. חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת ביטון, גם קריאת הביניים שלך תעבור דרך היושב-ראש.

שר הביטחון י' רבין:

— או במקומות אחרים אפשרה פתיחות כזאת. עשינו זאת משתי סיבות. ראשית, אין לנו מה להסתיר משום שאיננו מתביישים במה שאנחנו עושים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אוי ואבוי.

שר הביטחון י' רבין:

אין לנו מה להסתיר.

הסיבה השנייה היא שאנחנו מדינה דמוקרטית, ואנחנו מתייחסים לארצות-הברית כמדינה דמוקרטית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
למה מנעתם ביקור במגידו אם אין לכם מה להסתיר? מדוע מנעתם זאת? טבח מאחורי החומה. מדוע לא אפשרתם ביקור?

שר הביטחון י' רבין:

אנחנו מדינה דמוקרטית, ואנחנו מקיימים יחסי אמון עם מדינות דמוקרטיות.

החיסרון בדוח הוא, שהוא עוסק באספקט אחד של הבעיה

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

שר הביטחון י' רבין:

את הצטטת הזאת מסר לי נציג מחלקת המדינה האמריקנית מהקלטה ישירה של ערפאת ברדיו ג'דה, ואל תבלבלו את המוח. עם העובדות תסתכרו אתם לכד.

אם מישוה מדבר על דמוקרטיה — ידאג שאלה מבין תושבי השטחים, ויש רבים כמותם הרוצים בפתרון, רוצים בהידברות, רוצים בהפסקת האלימות, לא יהיו נתונים לאיום על חייהם, על חי בני משפחותיהם. האם מישוה מבין המבקרים את הממשלה כאן יכול להבטיח להם חופש דיבור, אם דעתם אינה תואמת את דעתו של מישוה בטונים? לכן, לאט לכם.

חסרונן של הדות בכך שהוא מתעלם מן הרקע לקיום אלימות ומחובתו של שלטון, גם שלטון צבאי, לקיים את החוק והסדר ולהבטיח את שלום כל התושבים החיים תחת שלטונו, אלה המקיימים את החוק ואת הסדר הציבורי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

למה הם מתרפסים בפני המתנחלים? למה הם מפחידים מהמתנחלים?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אנא הקשב לי. יש גבול.

שר הביטחון י' רבין:

קראנו את הדוח. את אשר קורה או לא קורה ואת המידה שבה תואם הדוח את האמת — אנחנו יודעים. צר לי, צר לי שהדוח הזה התעלם משני דברים: 1. מן הסיבות האלימות. אי-אפשר לדבר על תוצאות האלימות או על טיפול בה בלי לדעת מי יום את האלימות ומי נושא באחריות לה; 2. אני רוצה לומר מעל הרוכן הזה שאינני מכיר צבא אחר, צבא של איזו מדינה דמוקרטית מערבית, ערבית, או קומוניסטית, שנהג ונהג איפוק, חוק חריקת שיניים, אל מול פרובוקציות, אלימות והתנקשות, כפי שנהג צבא-ההגנה לישראל.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר הביטחון י' רבין:

מעל דוכן זה אני שולח את מלוא הערכתי לכל חיילי צה"ל ומפקדיו על יכולת עמידתם במילוי משימה קשה זו.

אשר לחלק השני, אני רוצה להבהיר מה היא מדיניות הממשלה. לפני כן אולי אעיר הערה אחת לדברי חבר הכנסת דראושה, וכבר אמר מי שאמר את דבריו על חצאי אמת ועל משמעותם: הוא דיווח פה שהנה היום נהרג נער ונפצעו שניים ליר קבטיה. אלו מבין חברי הכנסת שאינם יודעים את העובדות, חשבו שהדבר התרחש בהתנגשות עם כוחות הביטחון. לא ולא. הנער וחבריו מצאו בשטח אימונים של צה"ל — והתושבים יודעים על קיומו — נפל פגז מרגמה 52 מילימטר. במקום להודיע על כך לשלטונות, כפי שנהגו לעשות בעבר נערים באותו מקום ובמקומות אחרים, העדיפו לקחת את הנפל, לשחק בו או לנסות לפרק אותו, והוא התפוצץ בידיהם. חבר הכנסת דראושה דיווח על כך כעל המשך האירועים בשטחים —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
מי אחראי להשגרת הנפל הזה?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך.

שר הביטחון י' רבין:

— הנגרמים עליי פעולות חיילי צה"ל.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני לא אתן לך להפריע.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני אקרא אותך לסדר.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת דראושה, קראתי אותך לסדר.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, זה ילך מהר. אתה לא תפריע.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
יש לכם מזל. תמיד מישוה משחק לכם לידיים, וזאת טעות.

היו"ר ג' גדות:

אני מבקש לתת לשר הביטחון לסיים את דבריו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
נגד הדיוק אין לכם ארגומנטים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שריד, חברת הכנסת גאולה כהן, אנא אפשרו לשר הביטחון לסיים את דבריו. בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הדבר הגרוע ביותר הוא — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש ממך. חבר הכנסת שריד, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אתה לא נענה לקריאתי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
לא שמתי לב.

היו"ר ג' גדות:

אתה — — — את הדברים שלך. אתה צריך לשים לב.

שר הביטחון י' רבין:

מאחר שזה קרה היום, יכולתי להשיב על כך מעל דוכן הכנסת ולהעמיד את העובדות על דיוקן. הרבה מן הדברים שהושמעו כאן דומים, או דומים במקצת. להאשמות במקרה הזה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

חוברת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ביטון, אמרתי לך שזה ילך מהר.

שר הביטחון י' רבין:

אשר למדיניות הממשלה, אני רוצה להבהיר כי מעולם לא הוטל על צה"ל בלבד לחסל את המלחמה. תמיד הוטל על צה"ל להגן על מדינת ישראל ולהכות באלה הקמים עליה. מעולם לא הוטל על צה"ל לחסל אחת ולתמיד את הטרור, אלא לפעול נגד הטרור. אפילו הפעולה בלבנון, מטרתה היתה כשמו של המבצע: שלום הגליל.

אם כן, הגדרת משימות צה"ל היא תמיד הגדרה חיובית. ואכן הקבינט, לאחר דיון ארוך, חזר בעצם להגדרת המשימה כפי שהיא באה לביטוי בקווי-היסוד של הממשלה. כך סוכם בקבינט, אני מצטט: "הממשלה תמשיך בהתאם לקווי-היסוד שלה לפעול בתקיפות כנגד הטרור מכל סוג שהוא. כוחות הביטחון ומשטרת ישראל ימשיכו לפעול לאבטחת שלום כל החושבים הנעים בדרכים ביישוביהם, בתנועתם, בדרכם ובעבודתם וינקטו פעולות תקיפות למניעת כל אלימות. כל האמצעים יינקטו במסגרת החוק".

זו היתה המשימה שהוטלה על צה"ל מתחילת האירועים והיא חזרה ונקבעה כך בהחלטת הקבינט, ואם אינני טועה זה התקבל פה-אחד.

גאולה כהן (התחיה):

אינתיפאדה, כפי שאמרת, היא מלחמה באמצעים אחרים.

שר הביטחון י' רבין:

אם כן, המשמעות המעשית מכך לגבי צה"ל היא הבטחת שלומם של כל החושבים החיים בשטחי יהודה, שומרון ועזה שאינם מעורבים באלימות, יצירת רגיעה על-ידי הפחתת האלימות, קיום פעילות המינהל האזרחי והשלטון המקומי לרווחת התושבים. הסיג היחידי לפעולות צה"ל, המשטרה וזרועות הביטחון הוא החוק. לכן, כל הפעילויות מכוונות להשגת מטרה זאת.

אני יודע, אני מכיר את כל ההצעות ונוסחאות הפלא. שמעתי כאן מחבר הכנסת רחבעם זאבי רעיונות על גירוש. הגירוש מותר על-פי תקנות ההגנה לשעת-חירום הקיימות בשטחי יהודה, שומרון ועזה. התקנה הזאת בוטלה, אם אינני טועה ב-1979 או ב-1980, לגבי שטח ריבונותי ישראל.

על-פי תקנה זו אין אפשרות לגרש תושב מזרח-ירושלים, אבל על-פי החוק, על-פי צו בג"ץ, יש נהלים ברורים שאנחנו כממשלה, אני כשר ביטחון, כל זרועות הביטחון, חייבים בהם ולכן ההצעות שאתה הצעת, חבר הכנסת זאבי, אינן בתחומי יכולתנו על-פי החוק הקיים היום.

גאולה כהן (התחיה):

אם החוק לא טוב — שנה אותו. ב-1979 החוק לא ירד מהשמים. אתה לא הצעת. תציע — יהיה חוק.

שר הביטחון י' רבין:

לא שמעתי שיש רוב בממשלה — —

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר ג' גדות:

חברת הכנסת גאולה כהן.

שר הביטחון י' רבין:

— — כדי לבצע הצעה דומה לזו של חבר הכנסת זאבי, צריכה להיות חקיקה בכנסת — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו בעיה? נעביר.

שר הביטחון י' רבין:

— — המפקיעה את שטחי יהודה, שומרון ועזה מסמכות בית-המשפט העליון של מדינת ישראל בכל מה שקשור לפעולות גורמי הממשלה וזרועות הביטחון. אני לא הצעתי ואיני מתכוון להציע הצעה כזאת. אני מכיר יותר מחבר אחד בממשלה, ולא שמעתי הצעה זאת מפי איש בממשלה.

גאולה כהן (התחיה):

אתה עצמך אמרת את זה בכנסת. אתה הצעת את זה בכנסת.

שר הביטחון י' רבין:

אמרתי ואני חוזר ואומר שלא אציע הצעה כזאת.

גאולה כהן (התחיה):

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך חבר הכנסת שריד על עזרתך. אוזני כרויה לכל הקולות באולם. אנא ממך, חברת הכנסת כהן, אבקש ממך לא לתת לו עילה לעזור לי. אנא.

שר הביטחון י' רבין:

אנחנו פועלים במסגרת החוק הקיים, ואני מאמין שגם בהתמודדות עם האלימות האזרחית העממית של התושבים בשטחים — גם אם מטרתה פוליטית-מרחיקה לכת — בסיומו של דבר תהיה ידנו על העליונה.

גאולה כהן (התחיה):

מתי יסתיים הדבר?

שר הביטחון י' רבין:

הובאו פה דוגמאות. חברת הכנסת גאולה כהן התייחסה למאורעות 1936—1939. על אף התיאורים שהבאת מספרו של יהושע פורת, הרי השלטון המנדטורי הבריטי לא הכניע רק בכוח. הוא נכנע לפלשתינים והוציא את "הספר הלבן" שאסר על מכירת קרקעות ליהודים — —

גאולה כהן (התחיה):

זה היה גם נגדנו.

היו"ר ג' גדות:

חברת הכנסת גאולה כהן, זה איננו דר-שיח ביניכם. הוא לא פונה רק אלייך, את לא חייבת תמיד להשיב. זו לא חוכה.

שר הביטחון י' רבין:

— — דבר שהגביל את העלייה היהודית. על אף נקיטת האמצעים הללו, האלימות של הפלשתינים לא הגיעה לידי סיום בלא ויתור על חשבון העם היהודי והיישוב היהודי בארץ-ישראל.

אבל לא ארחיק להיסטוריה. קרה מה שקרה לפני חודשים מספר באלג'יר, ואלה שאינם יודעים מה קרה שם מביאים זאת כדוגמה: תראו, הרגו 400 אלג'יריים והעסק נרגע. לא דובים ולא יער. נשיא אלג'יריה נכנע למחצית תביעות המפגינים. הוא קיים

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

האמריקני, אין מנוס מלהסיק שזהו דוח תלוש, מנותק מן המציאות, לא הוגן, לא מאוזן, אינו נותן תמונה אמיתית של המתרחש וגם מעוות במסקנותיו.

לא חיילי צה"ל תוקפים אוכלוסייה אזרחית ולא צה"ל מבקש לדכא אוכלוסייה אזרחית. תמונת המצב היא, שאוכלוסייה זו היא התוקפת בדרכי אלימות שונות את צה"ל. נכון, צה"ל צריך להשליט סדר, אם יבוא מישהו ויטען ויאמר שהוא סבור שצה"ל לא צריך להשליט סדר, זו תפיסה אחרת, ובצעם אין מכה משותפת לדיון בשאלה שעומדת בפנינו. מאחר שאנחנו חייבים להסכים על נקודת מוצא שצה"ל צריך לקיים שליטה וצריך לקיים את הסדר, המצב איננו שהוא מרכא או מנסה לתקוף אוכלוסייה, אלא להיפך, הוא מותקף באכזריות, בבקבוקי תבערה, במחסומי פתח, במסמרים, בשרשראות כרום, בסכנים.

והגרוע מכול, משתמשים נגדו גם בנשק הקשה ביותר והמסוכן ביותר — בילדים בגילים שונים. זה הנשק האמיתי שבו משתמשת היום ההתקוממות הפלשתינית נגד צה"ל — בילדים, בלי שום מחשבה על חייהם, כפי שעשו גם בלבנון.

למרות המצב הזה, אנחנו נוהגים ומטילים על עצמנו כבלים ששום צבא ושום עם לא הטילם על עצמו. אנחנו נוהגים על-פי עקרונות של חברה פתוחה, גם במובן זה שהמתרחש פתוח לאמצעי התקשורת מכל העולם, ולא רק שהוא פתוח לאמצעי התקשורת, הנושא עומד בכחינה עצמית ובביקורת מכל הסוגים, לרבות ביקורת פרלמנטרית.

אם נעשה מעצר מיהלי, הוא נעשה תחת פיקוח של בית-דין צבאי ותחת פיקוח של בית-המשפט הגבוה לצדק. אנחנו מקיימים שיפוט לא רק משמעתי אלא גם צבאי נגד חיילים ונגד קצינים שלפי דעתנו הפרו ופרו את זכויות הפרט. הקמנו לאחרונה ערכאת ערעור על ההחלטות של בית-דין צבאיים.

אנחנו לא נוהגים על-פי עקרונות של הגנה עצמית, שכן קבענו את העקרונות המצומצמים ביותר של הגנה עצמית, כאילו מדובר בחוק הפלילי הרגיל וכאילו מדובר בפרט שצריך להגן על עצמו או על רכושו.

אנחנו לא יכולים בשום פנים ואופן לשפוט את הנעשה על-פי חריגים, ויש חריגים. אנחנו חייבים לשפוט את הנעשה ולגבש את המסקנה הכוללת על-פי הנורמות המקובלות ועל-פי הנורמות שאותן מחייב הצבא.

כדאי אולי שנציין לפנינו, שלא הצלחנו לקיים הרחעה אמיתית. כשאנחנו חוזים בהתרחשות כמו זו שהיתה בכלא מגידו, כאשר מבקרים של העצורים התחילו לחבל במכוניות אזרחיות ולתקוף בדרך אחרת את השומרים בבית-הכלא — המסקנה היא, שאנחנו לא נטענו בהם פחד. המסקנה היא, שהדרכים שאנחנו נוקטים הן אולי אנושיות מדי. הדרכים האלה מחויבות על-פי הנורמות שקבענו לעצמנו, אבל ייתכן שאלה דרכים אנושיות מדי, משום שלא יצרנו הרחעה אמיתית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
תהרוג עוד 50, תהרוג עוד 100, תהרוג עוד 200.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
הייתי רוצה לשאול אותך שאלה.

אוריאל לין (הליכוד):

מאחר שזמני תם, אני רוצה לגעת בנקודה האחרונה. אנחנו לא צריכים להיות כאן קורבן לאמות המידה הכפולות שאומות

משאל-עם, הוא סילק את מרבית השרים, הוא סילק את מרבית ראשי גופי הביצוע, הוא שינה את המערכת הממשלית.

הרי אנחנו איננו מוכנים להיכנע כהוא זה לאלימות של חושבי השטחים. לכן אל תביאו כדוגמה אירועים, ואני יכול למנות רבים כאלה, שאלה שאינם בקיאים חושבים שבכמה מאות הרוגים אפשר לפתור בעיה.

גאולה כהן (התחיה):  
לא זאת אמרתי.

שר הביטחון י' רבין:

זאת התמודדות ממושכת, התמודדות חיונית שצריך שיהיה לה פן מדיני, אבל לא זה שהם רוצים בו; לא כניעה, לא ויתור על מה שאנחנו מאמינים בו. בצד הנכונות לשבת עם נציגי תושבי השטחים סביב שולחן המשאומתן, לא ניכנע לאלימות שלהם. את צה"ל לא יכניעו באכזריות ובבקבוקי תבערה.

אני פונה פה אל כולם. עם ישראל ומדינת ישראל התנסו בעימותים אלימים, לעתים אכזריים לשני הצדדים, אך יוזמים על-ידי הצד השני — מלחמות, מלחמות התשה, טרור. בתחילת הישיבה הזכירו פה את בעיות המים של אביבים. כולנו זוכרים את הפשע הטורריסטי האש"פ"סטי הרצחני כלפי ילדי אביבים. אם לא נהיה מצוידים באמונה, באורך רוח, בנכונות גם לקורבנות, לא נשיג את המטרה. לא נוסחאות פלא, לא נבואות שאין להן על מה להישען, יביאנו אליה. הדרך היתה תמיד דרך הושתת יד לשלום, לא בכל תנאי, לא בכל מחיר. אבל עימות, גם אם הוא צריך להיות עימות מתמשך, כואב, צריך לדעת לעמוד בו, לא לוותר, לנהל אותו בכבוד, בהתאם לערכים היהודיים הישראליים, בהתאם לנורמות ההתנהגות של צבא-הגנה לישראל.

ולכן, לא דרכם של אלה שביקרו את הדרך שבה צה"ל מבצע את המשימה המוטלת עליו וניסו לתאר כצבא אכזר הפוגע בערכי יסוד אנושיים, ולא של אלה מן הצד השני שבכנסם ונסחאות פלא — בלי הרוגים, בלי נפגעים, בלי כאב אפשר לפתור אתמול את הבעיה; דרכה של התנועה הציונית, דרכה של מדינת ישראל היתה הדרך של החתירה המתמדת לביסוס של עם ישראל בארץ-ישראל כמדינה יהודית חופשית הרוצה בשלום ומגינה על זכויותיה בכל עוצמתה ובכל כוחה.

בדרך זו הולכת הממשלה גם אל מול המאבק הבלתי-נעים, הקשה, העומד לפנינו, עם האלימות של האוכלוסייה הפלשתינית בשטחים. גם במאבק זה נצליח. זה ייקח זמן; איש מאתנו לא יכול לדעת כמה. אבל ככל שתהיה תחושה לעולם הערבי, לפלשתינים בשטחים, לעולם החיצוני, שיש פה נחישות והתמדה, כך נצליח לקצר את הזמן עד להשגת המטרה של קיום החוק והסדר הציבורי, של מניעת האלימות על כל גילוייה ועל כל צורותיה.

לכן אני מציע לכנסת להסיר את הצעות האי-אמון.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לשר הביטחון. חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה דיון משולב במסגרת של הודעות סיעות בשיעור חמש דקות לכל סיעה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר מסיימים לעיין ברוח-שיפוט, הידוע כרוח מחלקת החוץ של משרד החוץ

חוברת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

יש מעט התחסדות בדברים כגון אלה של קודמי, חבר הכנסת אוריאל לין, שטוב שיש 171 רשעים נוספים ושנחנו נמנים עם הפחותים שברשעים; או באמירה ששמעתי מסתובבת בימים האחרונים במסדרונות הכנסת, שהגויים הטיפשים לא מבינים את המצב ולא בדיוק יודעים. העובדות לא נעימות, אין מה לעשות. העובדות לא נעימות, איש אינו יכול להיות גאה בהן. אפשר אולי להוריד את המספרים, אפשר לצמצם אותם, העובדות לא נעימות. העובדות הן עובדות של מציאות מדינית לא טובה, לא נכונה, של מציאות שלא מובילה אותנו למאומה זולת עוד דוח תנועה ועוד דוח תנועה ועוד דוח תנועה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

איש אינו מכחיש עובדות.

אברהם בורג (המערך):

וכי האשמתו אותך, חבר הכנסת ריבלין, שאתה מכחיש עובדות? אפילו אתה לא מסוגל להגיע למדרגה כזאת. לא האשמתו אותך. ציינתי את העובדות כפי שהן הוצגו בפני מדינת ישראל, כראי לא נעים שהוצב אל מול פנינו. האשמתו בכך לא את פלוני ולא את אלמוני אלא את כולנו, כי המצב הוא מצב שכולנו אחראים לו, כי הממשלה היא ממשלה של כולנו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אתה ממפלגתו של שר הביטחון, אלה פני הדברים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת פורז, אני אחראי לסדר כאן, ואני מבקש ממך לעזור לי.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יהיה משעמם ללא קריאות ביניים.

אברהם בורג (המערך):

על המצב הזה ניתן להביא ציטוטים מכל מקום ומכל מקור. אני חושב שהכנסת צריכה בעיקרון, תוך כדי דינאמיות מליאתה, לבוא ולהגיד: המצב הזה אינו מצב כשר, המצב הזה אינו מצב טוב, זה מצב המצריך שבירת כלים כדי שמתוך הכלים השבורים אנחנו נצא למדיניות שסופה שלום. המצב הזה הוא מצב שאולי היטיב מכולנו לתארו אחד מגדולי נביאינו, יחזקאל הנביא: "ויהי דבר ה' אלי לאמר: בני-אדם, ישבי החרבות האלה על אדמת ישראל" — אנחנו — "אמרם לאמר, אחד היה אברהם ויירש את הארץ ואנחנו רבים, לנו נתנה הארץ למורשה. לכן אמר אליהם: כה אמר אדני ה', על הדם תאכלו ועיניכם תשאו אל גלוליתם ודם תשפכו והארץ תירשו?" — חבר הכנסת ריבלין, "דם תשפכו והארץ תירשו?" — "עמדתם על חרבכם, עשיתן תועבה" — — — והארץ תירשו?"

ראובן ריבלין (הליכוד):

כאשר משפחתך הגיעה לארץ ב-1908 היא לא חשבה מה שאתה חושב.

אברהם בורג (המערך):

העובדה היא, שהמדיניות של מדינת ישראל אינה מדיניות שיש להתגאות בה. אנחנו תקועים בתוך מצב, שאולי יהיה צורך לעשות בו משהו שלא ינעם לאוזניו של חבר הכנסת אברהם פורז. התוכנית המדינית היחידה הניצבת היום על השולחן היא אולי טובה יותר, אולי טובה פחות, מכל מקום היא עדיין התוכנית היחידה. התוכנית היחידה הנמצאת על השולחן יצאה מבית מדרשה של מפלגת העבודה, היא הועלתה על-ידי שר הביטחון שנכח כאן, דיבר כאן והציג את עמדת

העולם מנסות להנהיג כלפינו. אם מפרסמים דוח מלא וזוועות על ארצות אחרות, כשלעומת זאת מתקיימות התופעות המבוקרות של צה"ל, איננו צריכים לשפוט את עצמנו על-פי אמות מידה כפולות. עלינו גם להביא בחשבון את האירועים המחרחים מול עינינו, כשאזרחים שלנו, בכלל זה ילדים, נשרפים כתוצאה ממחלקה שאותה אנחנו מנסים למנוע.

היו"ר ג' גדות:

אני מבקש ממך לסיים.

אוריאל לין (הליכוד):

המסקנה היא, שלא אומות העולם הן שיכולות לשפוט היום את מדינת ישראל.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

העולם האחר יפוט, לא העולם הזה.

היו"ר ג' גדות:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר הביטחון, כנסת נכבדה, הנתונים, אני מניח, הם פחות או יותר אובייקטיביים: 366 הרוגים, יותר מ-20,000 פצועים, לפחות 13 שהוכו למוות, 5 שנהרגו בידי שומריהם, 4 שמתו מגז מדמיע, עצירים במחנות, כתים הרוסים, כתים שנאטמו ועוד אי-אלה דברים מהסוג הזה. הנתונים הם אובייקטיביים.

צורקים כל האומרים, שהאשמה אינה אשמתו של החייל הבודד. החייל הבודד הוא קורבנה של המדינה. צורקים כל האומרים, שהאשמה אינה אשמתו של שר בודד, האשמה היא אשמתה של החברה הישראלית. דוח-שיפטר הוא דוח על עובדות שנות כיבוש משחית. דוח-שיפטר הוא דוח על עובדות המייצגות מנטליות של 20 שנה, שבהן שולט העם היהודי הישראלי מרצונו על עם אחר. לא צריך להרוג את הכושי שהביא את הדוח, צריך להתייחס למסר של דבריו. לא כדאי כלל לחפש את המוסרי במציאות לא מוסרית. למדינה שאין לה מדיניות מגיע דוח על מעשים מגונים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — — — — כאשר שלטנו — — — — —

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מקווה שהקריאה של חבר הכנסת ריבלין היא על חשבוננו.

אחזור על המשפט שנית: למדינה שאין לה מדיניות מגיע דוח על מעשים מגונים, והמעשים שנעשים שם — — — — —

היו"ר ג' גדות:

אני רוצה שתדע, שאתה מסתכן בבקשה הזאת, כי אתה מונע מעצמך את הזכות לקרוא קריאת ביניים. אם זו בקשתך, נקבל אותה.

אברהם בורג (המערך):

אני מבקש מחבר הכנסת ראובן ריבלין לקרוא את קריאתו שנית.

היו"ר ג' גדות:

זה נראה אחרת, אני מבין.

אברהם בורג (המערך):

האיום שלך הפחיד אותי כל כך, לא ידעתי אנה אני בא.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע איימון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע איימון לממשלה —

המשטרה בארצות-הברית מגיבה ומסתערת נגד כל מי אשר מהין להפריע את הסדר התקין.

אני שואל: למה התרגשתם מדוח-שיפטר? הרוח לא יצא במיוחד בגלל האיתפאדה, כפי שיש כאלה הרוצים להציג זאת בעיתונות. זהו בעצם דוח שנתי מאת ועדה של הקונגרס האמריקני, דוח המתאר את מצב זכויות האדם בכל מדינות העולם המקבלות סיוע מארצות-הברית וככל המדינות התכרות באו"ם, בסך-הכול 169 מדינות, ואנו אחת מבין 169 המדינות. למה נתרש?

עם דוח-שיפטר ובלי דוח-שיפטר אנו רוצים לומר על האיתפאדה גם בהזדמנות זו: הטרור הערבי לא התחיל השנה ולא לפני שנתיים. הערבים השתמשו בטרור ממחרת מתן הצהרת בלפור, ועם כינון מדינת ישראל יצאו צבאות ערב למלחמה על מדינת ישראל. וכאשר צבאות ערב, בכל מלחמותיהם, לא השיגו את אשר רצו להשיג, הם חזרו להשתמש באמצעים טרוריסטיים. הם אינם שולחים לחיות צבא אלא בני נוער וילדים שמאמינים אותם להטרוד אותנו. וכאשר אנחנו התייחסנו אליהם ביד רכה ולא השתמשנו עם תחילת התופעה באמצעים החריפים הדרושים שהיה ביכולתנו להשתמש בהם, החלו התופעות שנראו ספונטניות ליהפך לדרך לחימה נגדנו. גם אז התייחסנו באותה תגובה, כפי שהגבנו קודם.

אם אפשר היה להבין את היר הכה ואת הסבלנות שגילה הצבא בתחילת האיתפאדה, הרי ללא כל ספק, אם המנהיגים הערבים חושבים שדרך זו הם ישיגו את מה שהם רוצים להשיג, על הצבא לנקוט כלפי האיתפאדה את מה שהוא נוקט כלפי מי שיוצא למלחמה נגד ישראל. בכל המלחמות נגד עם ישראל יצאנו במלוא החריפות, עד אשר הראינו להם שלא במלחמה ישיגו את אשר הם רוצים להשיג.

שר הביטחון צדק כאשר אמר כאן היום במלוא הבהירות, שללא כל ספק אין מדינה במדינות העולם אשר משטרה וצבאה היו נוהגים אחרת מצבא ישראל. זה ברור, ואין לפקפק בכך. רק חבל חבל שכאן בכנסת נמצאים חברי כנסת יהודים אשר נוהגים פתחון פה למשטינינו ולמקטרגינו.

עלינו, על כולנו, לומר במלוא הבהירות, כשם שכל עוד נלחמים, בחזית אין יושבים ליד שולחן הדיונים, כך יש לנהוג גם כאשר אין מסוגלים לצאת למלחמה על-ידי צבא, ובמקום צבאות ערב משתוללים פרחחים מוסתים אשר מאומנים ומודרכים על-ידי קובעי המדיניות הערבית. כל עוד זה יימשך אין אנו מוכנים לדון על קו מדיני כלשהו.

ידעו זאת מנהיגי ערב, ידעו זאת ערפאת ומרעיו, וידעו זאת ראשי מדינות הקהיליה האירופית וידעו זאת גם ידידינו בארצות-הברית: צה"ל ישתמש באמצעים חריפים ביותר כדי לשחק את האיתפאדה המשתוללת ולא ירעע מן הפרסומים ומן התצלומים על דרכי צה"ל. צה"ל ימשיך בדרך החזקה ביותר להשתיק את האיתפאדה. כשם שהשתמש בכל הדרכים במלחמות נגד צבאות ערב.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מנחם פרוש, מה הוא משפט הסיום שלך?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

משפט הסיום שלי הוא: אם הם יפסיקו את הטרור, אנחנו נהיה מוכנים לשבת ליד שולחן הדיונים. כל עוד הם ממשיכים בטרור, אין לנו עם מי לשבת ליד שולחן הדיונים. כאשר הם יוכיחו שהם מוכנים להפסיק את הטרור, כשם שסאדאת עשה

הממשלה. אני לא מסכים לכל הפרטים — לחלקם כן ולחלקם לא — אבל זו התוכנית היחידה שבאה ואומרת: המצב הקיים לא יכול להימשך. והמצב הקיים, לפחות מנקודות המוצא המוסריות, לא יכול להימשך. תודה.

היו"ר ג' גדות:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, טרם נודמן לי לברך אותך. אדוני היושב-ראש, להיבחר לתפקיד הרם. אני ממברך אותך, אחה ראוי לברכה.

בראשית דברי תרשה לי, כבוד היושב-ראש, לשאול אותך כדי שחשאל בנושאות הכנסת, איך ייתכן שבחמש הצעות איימון נותנים לחברי הכנסת זמן דיבור של חמש דקות? הלא רק כדי להתוכח ולהוכיח לחבר הכנסת בורג עד כמה מזווים ובריו יש צורך בזמן ארוך הרבה יותר. עוד מעט נצטרך בכלל להוכיח איך הגענו לארץ-ישראל לפני עשרה דורות.

היו"ר ג' גדות:

שאלתך תועבר לנשיאות הכנסת, ו-15 השניות שלקחת כדי לשאול את השאלה לא ייחשבו במניין זמן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מודיע שאני וסיעתי לא נצביע איימון בגלל הנושאים שהועלו; ולנושאים אלה אתייחס מאוחר יותר. אבל, אני מוכרח להגיד כאן, שקשה לי עד מאוד להצביע אמן בממשלה. כפי שכבר אמרתי בהזדמנות קודמת, לו בהצבעתנו היה תלוי קיומה של הקואליציה, אזי היינו מצביעים אחרת לגמרי מכפי שנצביע היום, כי מעיקים על לבנו נושאים רציניים מאוד, ערכיים מאוד. התאכזבנו מרה עד מאוד, במיוחד מראש הממשלה, שהתחייב כלפי אגודת ישראל והמוסד העליון שלה, מועצת גדולי התורה, התחייבות בלתי חוזרת. לתימהונו ולבושתנו מתעלם ראש הממשלה מההתחייבות הבלתי חוזרת. האם יכולים אנו להתחייב באופן לראש הממשלה? אגיד בורות: לא. אין לנו אמן בו.

ועתה אעבור לנושאים שהועלו. כדי לערוך את דוח-שיפטר לא היה צריך משרד החוץ האמריקני להשקיע הרבה מאמצים לריכוז החומר הביקורתי החריף. הם לא היו צריכים לחפש ולחטט על-מנת להשיג חומר דוקרני נגד ישראל. עושים זאת כמעט מדי שבוע בשבוע, ואף בחריפות גדולה הרבה יותר, כאן בכנסת. ואיני מתכוון לדבריהם של הדוברים הקומוניסטים, ואיני מתכוון לדבריהם של הדוברים הערבים היושבים בכנסת. אני מתכוון לחבורה של חברי כנסת יהודים, שמאלנים, שאינם מרפים וכמעט כל שבוע ובכל הזדמנות עומדים בשער ומגינים על הערבים "המסכנים", אשר בסך-הכול אינם יורים, הם רק זורקים אבנים, הם רק משליכים בקבוקי מולוטוב, הם צעירים וביניהם ילדים. אין הם אנשי צבא מצבאות ערב אלא חבורות שהתפרסו על עורקי התנועה. והתופעה הזאת נמשכת למעלה משנה.

הייתי רוצה לשאול את מר שיפטר ואת אנשי משרד החוץ האמריקני, מה היו עושים האמריקנים לו השתוללו מסיבה כלשהי בחבורות בני נוער בארצות-הברית, לו זרקו אבנים והשליכו בקבוקי מולוטוב במבואות ניו-יורק, בוסטון, וושינגטון וקליבלנד? האם היו מלטפים אותם, את זורקי האבנים? אין לי כל ספק בנושא זה. ראיתי לא פעם אחת איך

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי־אמון לממשלה —

ואינני רוצה להשוות בין מלחמות השחרור של שני העמים, אבל יש דברים משותפים — צריך לדעת שגם אנחנו נלחמנו נגד כובש, ובסופו של דבר גם ניצחנו את הכובש. ואני מניח שכל כובש סופו להפסיד, ואם מכינה את זה היום ברית־המועצות, ודאי שישאל תבין את זה באחד הימים. עד אשר היא תבין את זה ותסיק את המסקנות ותתנהג כהלכה ותפתח את הפתח למשא־ומתן ולהידברות לשלום, עד אז אנו צפויים להמשיך מצב כזה, שבעוד שנה, בעוד שנתיים, דוח־שיפטר יהיה בכלל אגדה לילדים רכים.

אני מזוהר את ממשלת ישראל ואת כולנו, שאנחנו צפויים לתקופה קשה עוד יותר, לשפיכות דמים נחרצת עוד יותר ולסכל רב נוסף לשני העמים, עד שממשלתנו תלמד את מה שההיסטוריה והיוספים חייבים ללמד אותה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת וירשובסקי, רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ברשותך, אדוני היושב־ראש, אני רוצה לפתוח בסיפור אישי. זמן קצר לאחר שעלינו לכפר־עציון להקים מחדש את בית האבות שחרב, עלינו לגבעה הסמוכה לכפר־עציון לטעת עצים בבכעת־המוכתרת. בדרךנו לשם פגש אותנו ערבי זקן, שהיה עד לכל פרשת גוש־עציון, לחורבן הבית של ההורים שלנו, לחורבן שקדם לו של כפר־עציון של הולצמן, גם של מגדל־אדר. נפגש אתו חבר טוב שלנו ששרד מכפר־עציון, דוד בן־דוד. התחבקו והתנשקו "אהלן וסהלן", "מרחבא ומרחבתין". מסתבר שהערבי הזה, לפי דבריו של דוד, היה די הוגן ביחסו כלפי כפר־עציון. שאל אותו הערבי הזה: אמור נא לי, מי הילדים האלה שנמצאים אתך? היינו שם בני כפר־עציון, חמישה חברים שהוריהם נפלו. רצה דוד בן־דוד להפתיע את הערבי ואמר לו: אחת זוכר את יעקב? זה הבן שלו; ואת יוסף אתה זוכר? זה הבן שלו. ואת שלמה אתה זוכר? זה הבן שלו. הסתכלתי על פניו של הערבי, הם חוורו, אדמו, ולבסוף הוא אמר באיזה מין השתאות והפתעה: ווולף, אתם היהודים, כמו אינג'יל, כמו יבלית, עוקרים אתכם — צומחים מחדש. עוקרים אתכם, אתם שוב צומחים מחדש, וולף, מה נעשה לכם?"

אני רוצה לומר גם לחברים הנוכחים כאן, אבל בעיקר חשוכים הדברים שייאמרו במעגלים אחרים כלפי חברי: לא יבלית, צמח מבוךר אנחנו. אבל לא יעקרו אותנו. ובמציאות כזאת, עם הנתונים של הממשלה הנוכחית, עם חולשתה, עם המגבלות — חלקן אינן מוצדקות — שהיא כפתה על עצמה, אני סבור שעלינו לנקוט רוח קצת שונה מזו שמסודרת היום, אומנם חלקה בצורה מדומה, הן על־ידי חברי הכנסת המבקשים לייצג את המתיישבים ואת אלה הדבקים בארץ־ישראל והן על־ידי המתיישבים עצמם.

בהשקט ובכטחה תהיה גבורתנו. לא להתרגש, לא להתפעל, לדעת שהאינתיפאדה הזאת — כפי שכבר אמרתי — היא בסך הכול כלאס פ־אדי. אכנים לא יפחידו אותנו וגם לא בקבוקי התבערה והצמיגים הבעורים. בשנה וחצי הללו של האינתיפאדה ניתוספו למעלה מ־10,000 איש להתיישבות. נעמיק שורשים, נתעצם — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שנה וחצי — — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת יאיר צבן, הרי אתה יודע, שמעת את עמדת.

כאשר הכריז "לא עוד מלחמה עם ישראל" והשיג הרבה יותר מאשר השיג בכל המלחמות — כך הם ישיגו. ועל כך יהיה רוב בכנסת. נגד מלחמה נשיב במלחמה. ואם יהיה טרור — נשתיק את הטרור, כמו במלחמה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, למותר לציין שאין לנו אמון בממשלה הזאת, אף לא באחד ממעשיה כמעט, אבל לא הגשנו הצעת אי־אמון לממשלה בקשר לדוח־שיפטר, לא רק מפני שאיננו רוצים לשחוק את הנשק של הצעות אי־אמון עד דק ולהפוך אותו לכלי שאין בו ממש, אלא משום שדוח־שיפטר עצמו איננו עילה בפני עצמה להבעת אי־אמון לממשלה.

המעשים אשר נכללים בדוח־שיפטר, הפעולות, ההתנהגויות שלנו בשטחים, הם הם המחייבים בעצם אי־אמון פרמננטי בממשלה הזאת, לכן גם העלינו זאת כהצעת אי־אמון לממשלה לפני שבועות מספר. הדוח עצמו, כפי שאמרתי, הוא דוח שאם הוא מוגזם או איננו מוגזם, בסופו של דבר הוא משקף את המציאות. ואני חושב שהמציאות היא שמחייבת הבעת אי־אמון לממשלה ולא הדוח הזה.

בקשר לדוח הזה, אני מתפלל שמתפלאים על תוכנו ומתפלאים על מה שהוא אומר. הרי כל ישראלי הקורא עיתונים, הצופה בטלוויזיה שלנו, השומע את הרדיו שלנו, השומע את החיילים החוזרים ממילואים, או את החיילים הסדירים הבאים לחופשה, צריך לדעת בדיוק מה קורה בשטחים ואינו צריך להתפלא על שנכתב דוח כזה. מי שמועזע, מי שמופתע או מי שכועס על הדוח הזה, שיכעס קודם כול על עצמו, על שהוא חי בחברה המתיימרת להיות נאורה, בחברה של עם שהיה נרדף אלפי שנים, ומסוגלת להתנהג בצורה כזאת.

הממשלה איננה לומדת דבר וחצי דבר. שמעתי כאן את הנאום של שר הביטחון, ואני רואה שהוא לא למד מן הסיטואציה הזאת דבר וחצי דבר, והאיש שאמר לפני כך וכך חודשים שהאינתיפאדה תגסס ותיעלם, והיו לנו דברים יותר קשים, עד היום לא למד. הוא כבר יודע על בשרו שהאינתיפאדה היא דבר שהוא לא יוכל להתמודד אתו, שהוא לא יוכל לגבור עליה, אבל למצוא פתרון ולהציע הצעה שונה מהדברים שהוא אמר כל החיים שלו, או לפחות במשך כל תקופת כהונתו כשר הביטחון — הוא איננו מסוגל. הוא ודוברי הממשלה האחרים מזכירים לי אנשים ששרים את "חד־גדיא" מן האמצע. אומנם המקל נשרף, אבל למה הוא נשרף? מפני שהוא הכה את הכלב וכן הלאה וכן הלאה. ואותו דבר כאשר דוברי הממשלה, שריה ושועיה מדברים ומסבירים את מה שקורה בשטחים ולמה אנחנו עושים מה שאנחנו עושים ואומרים: נגד זורקי אבנים צריך להשתמש ביד חזקה. אבל הם לא אומרים מדוע זורקים אבנים, הם אינם מבינים שזריקת האבנים היא תוצאה של כיבוש, והיא תוצאה לא רק של כיבוש. אלא של דרכי של עם שרוצה להשתחרר ורוצה לחיות את חייו העצמאיים ואנחנו לא מראים שום נכונות להכיר בזכות הזאת שלו ובכמיהה הזאת שלו ובצמיחה הזאת של עם. ואנחנו ממשיכים להגיד: אנחנו לא נדבר עם אש"ף, אנחנו לא מוכנים להכיר במדינה פלשתינית. וה"לא" עדיין שולט בירגון של כל אחד מהמנהיגים שלנו. ואז, כמובן, נזרקות אבנים.

מי שמכיר את ההיסטוריה שלנו, של מדינת ישראל —

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת תופיק טובי, אנא, אנחנו ממתינים בשקיקה לשמוע את דבריך.

אני קורא לחברי הכנסת שלא להחליף את הציבור הישראלי. הוא זה שצריך לומר את דברו אחת לארבע שנים.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):  
יש גבולות.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיעארי, עוד לא התיישבת וכבר התחלת להפריע לי?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
שמעתי את ההצעות המזהירות שלו.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיעארי, אל תיתן לו את העילה לכך שאצטרך להוציא אותך מן האולם. אנא.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
יש הבדל בין האולם לבין הכנסת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, תרשה לי, אדוני היושב-ראש, אני חושב שזו חובתו של היושב-ראש להגן על חברי הכנסת, ויהיו דבריהם לא נעמים ככל שיהיו לחלק זה או אחר של הבית.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת טובי, אבקש את רשותך — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
זכותם להגיד את דבריהם ולא להיות נתונים לאיומים בדבר הוצאה מהכנסת. חובתו של היושב-ראש להפסיק דברים כאלה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת טובי, אני קורא לך להגן על זכותו של היושב-ראש להפריע לך בדברך לשנייה אחת. שמעתי פה היום כמה דברים כעוסים וכאובים עד מאוד. בין השאר דיבר חבר הכנסת דראושה על חבילות נפץ משוקלד ועל דברים נוראים אחרים, ששר הביטחון הודיע לאחר מכן שלפחות בשלב הזה הם חסרי בסיס לחלוטין, אם כי הם נבדקים. גם את הדברים הקשים ההם לא הפסקתי כאמצע, שהרי מן הדין שהבימה הזאת תאפשר לחברי הכנסת להתבטא. ברשותך, קראתי גם בצורה עדינה לחבר הכנסת פורת לסדר הדין. לכן, אם אני לא נקטתי לשון זו ואם אני לא לקחתי לעצמי את הרשות לכן, אני גם, ברשותך, מונע זאת ממך. אנא, החל בדברך על הנושא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדין-וחשבון של State Department על ההפרות הגסות של זכויות האדם מצדה של ממשלת ישראל בשטחים הכבושים, עם כל הגילויים החמורים שיש בו, עם העובדות והביקורת שבו, רחוק עדיין מלחשוף את מלוא הפשעים המתבצעים יום יום, זה למעלה מ־14 חודשים, נגד המוני העם הפלשתיני בשטחים

במגע עם שר הביטחון צריך עניינית לחבוע לטפל כמה שצריך לטפל. ואני מוכרח לומר פה: אינני מקבל חלק מהשיטות הנהוגות על-ידי חברי המתיישבים, המפגינים לעתים סף סיבולת נמוך. סף היסטוריה נמוך. צריך לדעת — בנחונים הנוכחיים, עם מערכת הביטחון עם כל חולשתה — לחזק אותה, להעצים אותה, לחבוע ממנה, אבל יחד אתה ולא נגדה. זה אשר לנו.

על כן לא אתמוך בהצעת האי-אמון שהגישה סיעת התחיה. אף-על-פי שלחלק גדול מהדברים אני מסכים. מפני שאני חושב שגם זה ביטוי של סף היסטוריה. לא היסטוריה ולא פניקה.

אבל חשוב לי לומר לאידך גיסא: חבר הכנסת מוחמד מיעארי איננו כאן. גם חבר הכנסת דראושה איננו כאן. אבל את דבריו של חבר הכנסת מיעארי, מורי ורבותי, שמענו, ולא בכדי קראתי בפניו קריאת-ביניים: בנסיבות הנוכחיות אתה תומך בידידי האכנים, אתה תומך בבקבוקי התבערה? ואחרי התפתחויות והתחכמויות היתה תשובתו: אני רואה את הדבר כלגיטימי. אגב, הדברים האלה נאמרו על-ידו במפורש בריאיון עיתונאי, ואני קורא שני משפטים: "מיעארי: הכיבוש הישראלי בשטחים צריך להיות יקר יותר, צריך שיהיה לכיבוש מחיר כמו בלבנון." לבנון הוא מאחל לנו כאן.

חבר הכנסת מיעארי אומר עכשו את האמת שלו נטו, מדבר ברור, ואני מצטט: "זכות להתנגד לכיבוש ככל האמצעים, בצמיגים בוערים, הרבה מאוד אש".

היו"ר ג' גדות:

ומסקנתך היא?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

מסקנתי היא, שאת מוחמד מיעארי, המייצג כאן את אש"ף, ואת אש"ף במיטבו, הקורא להמשך האינתיפאדה, צריך לסלק מן הכנסת. אין לאדם כזה מקום בכנסת. לא הוא יגיש לנו פה הצעות אי-אמון, לא הוא ולא דראושה. יש לי פה גם ציטוטים של דראושה, אדם שעומד כאן — אני אומר זאת כלפי אנשי השמאל, כלפי חבר הכנסת יאיר צנן וחבריו שאותם אני מעריך כנאבקים, כמתמודדים עמי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש להם זכות להיות כאן לא פחות מלך.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

תרשה לי, אני אומר: יש לכל אדם, יהודי כערבי, זכות להיות נציג בכנסת, אבל יש לדברים האלה קווים אדומים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת פורת, אנא ממך, לקראת סוף דברך אתה מעורר פה מהומה, אתה מבקש להיות האלקטרוט הבכיר במדינת ישראל. אנא ממך, סיים את דברך כפי שמתבקש על-פי סדר-היום.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מסיים, שאלת אותי, מה המסקנה, אני אומר: על כן מסקנתי היא פשוט, שצריך להוציא מפלגה שתומכת בטרור העממי אל מחוץ לחוק, אדם כזה אין לו מקום לא רק להעלות הצעות לסדר-היום, אין לו מקום בסדר-היום של הכנסת. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת חנן פורת, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ולאחריו — לחבר הכנסת אליעזר ולדמן.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

השלום. שמענו כבר אימים כאלה אפילו בכנסת מפי דובריה של פלוגות הפשיסם הישראלי. זהו פרי הבאזים של מסע הדיכוי הנמשך 21 שנה נגד בני העם הפלשתיני.

הצענו להביע אי-אמון לממשלה. הצעתנו זו נועדה להשמיע ברמה את קריאתנו לכל שפויי הדעת בחברה הישראלית: הרימו קולכם נגד מסע הדיכוי האכזרי בשטחים הכבושים. אמרו "די" לכיבוש המשחית את נפשו של הנוער הישראלי, את החברה הישראלית עצמה. פעלו באומץ למען שלום שיבטיח את זכויותיהם של שני העמים, למען שים קץ לשפיכות הדמים והבטחת כבוד האדם בארץ הזאת.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת חסין פארס.

ברשותך, חבר הכנסת תופיק טובי, אני רוצה להפנות את תשומת לבך: הערבית היא הרי שפה רשמית בבית הזה ובמדינה כולה. אני חושב שזה מן הטעם הטוב, שכאשר מדברים עברית יקראו למגידו "מגידו", זה שמה בעברית.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):  
העיקר אינו השם אלא מה שקורה שם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
לא הקנקן אלא מה שבתוכו.

היו"ר ג' גדות:

נסכם לגבי הקנקן. על היתר הרי אנחנו ממילא חלוקים בדעותינו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
גם על מה שקורה בפנים אנחנו חלוקים בדעותינו?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיעארי, בקטע הזה אין לך שיג ושיח אתי, בכחינת משא ומתן. אני חושב שזו היתה הערה מכובדת ולעניין. אני בוודאי לא נואם פה נאום פוליטי. מה שאני מעיר זה הערה לנוהל הדיון, ולדעתי היא הערה לגיטימית לחלוטין.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אם מדברים על הכלא במצבו הנוכחי יש לקרוא לו כלא מגידו. זה יישוב ערבי.

היו"ר ג' גדות:

כמי שרגיש לעברית ולמקורותיה תסכים אתי בוודאי, שהנוהל התקין בבית יהיה לומר "מגידו" כשמדברים בערבית ו"מגידו" כשמדברים בעברית. תודה רבה.

חבר הכנסת ולדמן, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

השם הערבי של מגידו הוא בכלל לג'ין.

אליעזר ולדמן (התחיה):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, דוח-שיפטר אינו מפתיע כשלעצמו, גם אם יש בו, מבחינת הפרטים שבו, שקרים והגזמות, עיוותי מציאות, והיותר גרוע שבו הוא העיוות המדהים, ההתעלמות מהמציאות של מלחמה והתקפות רצחניות מצד הטרוריסטים של האינתיפאדה שכנגדן צריך להתגונן.

הכבושים. גם מה שנאמר בו — ובטון מינורי — הוא כתב אשמה חמור נגד ממשלת ישראל, ובמיוחד נגד שר הביטחון, שתחת פיקודו ובאחריותו נהרגים יום יום ילדים, צעירים, נשים וגברים במסע דיכוי אכזרי נגד עם, שכל אשמתו היא רצונו להיות חופשי במולדתו. יום יום נרמסת אמנת ז'נבה, הקובעת מידות אנושיות להתנהלות ולתושבים החיים בשטח כבוש. ממשלת ישראל מפירה יום יום את אמנת ז'נבה.

הדין-חשבון הוא אזהרה רצינית מבעל-הכרית הראשי ואף מנותן החסות, הקורא להיעצר לפני התהום שאליו דוחפת מדיניות הדיכוי את החברה הישראלית עצמה, לקראת רמיסת הערכים האנושיים היסודיים של חברה מתוקנת. בחסות מדיניות הדיכוי ורמיסת זכויות היסוד של האדם הפלשתיני בשטחים הכבושים הגענו לכך, שטבח בעצורים ובאסירים הוא כבר מעשה שגורתי.

מה שקרה בשבוע שעבר בבית-המעצר מגידו, ולפני כן ואחרי כן באנצאר 3, הנקרא קציעות, חייב לעורר את מצפוננו של כל אדם באשר הוא אדם — אך שר הביטחון מצהיר, שרצח זה בדם קר הוא לפי החוק. ביקשנו להעלות את אירועי בית-המעצר מגידו על סדר-היום, אך הדבר לא הותר עלידי הנשיאות. ביקשתי לבקר במתנה המעצר מגידו, אך לא הורשיתי לעשות זאת. חבר הכנסת יזיד ביקש לבקר את העצורים הפצועים בבית-החולים בעפולה, אך הדבר נאסר עלי.

חמורה מאוד היתה התקפת החיילים ואנשי משמר הגבול ביריות וברימוני גז על בני משפחות העצורים שבאו לבקר את יקיריהם, כגלל מתאמתם על הפסקת הביקור כעונש על מתאמתם על העיכובים בעריכת הביקור ועל היחס המשפיל של החיילים כלפיהם. אבל חמורה ואכזרית עוד יותר היתה התקפת הדמים על העצורים בתוך בית-המעצר כירי ובגז בתוך התאים מפני שהעצורים הביעו בקריאותיהם סולידריות עם בני משפחותיהם המותקפים מחוץ לבית-המעצר. בקלות מרושעת התרגלו שומרי הסדר בבית-המעצר לירות על העצורים. בהתקפת הדמים בבית-המעצר מגידו נהרג נידאל זוהדי דיב בן 23 ממחנה הפליטים קדורה באזור רמאללה ונפצעו 19 עצורים.

חמורה אף יותר היתה החזרה על התקפת הדמים הזאת למחרת היום, ביום חמישי, 9 בפברואר, כאשר העצורים הפלשתינים במגידו הותקפו שוב ביריות וברימוני גז שנזרקו עליהם בתוך חדריהם. כל זאת, כמובן, בהתאם לחוק, כפי שטוען שר הביטחון.

בתגובה על שביחת סולידריות עם אחיהם במגידו הותקפו שוב עצורי אנצאר 3 ביריות וברימוני גז, ושוב היו פצועים. אנחנו עדיין לא יודעים את ההיקף המלא של הפשע שנעשה במגידו. אנו חוששים שהדבר חמור עוד יותר מכפי שמספרות השמועות.

אנו קוראים לחקירה בלתי משוחדת ולהעמדת האחראים לדין ציבורי. מעשי הדיכוי האכזריים בשטחים הכבושים ורמיסת אמונת בין-לאומיות הם פשעי מלחמה, שמבצעים ונותני הפקודות לכיצועם יתנו עליהם פעם את הדין.

עם גבור מעשי הדיכוי והפרת זכויות האדם בשטחים הכבושים הגענו למה שהזוהרנו מפניו זה זמן רב, והוא קיומן של פלוגות צבאיות של המתנחלים, הפורעות כבר באוכלוסייה הפלשתינית חסרת המגן בכפרים בשטחים הכבושים ואף מגיעות לעימותים עם הצבא. פלוגות אלה כבר מאיימות על מתנגדיהן בחברה הישראלית, הפועלים נגד הכיבוש וכעד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ג' גדות:

אחרי חבר הכנסת חסיין פארס ידבר חבר הכנסת אברהם פורו.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדוח של שיטור מהווה עדות קשה נוספת על מה שקורה היום בשטחים הכבושים. האם הערכייה בשכם וברמאללה חדרה כל יום האם יחזור כנה בשלום הביתה. האם היהודייה בתל-אביב ובחיפה חדרה גם היא אם יהיה שלום לילדיה.

המטרה העיקרית של דיון זה היא לחפש דרך לשים קץ לאלמוניות מכל צד שהוא, להביא שלום וביטחון לארץ הזאת ולשני עמיה.

גם לשלטון כובש יש אחריות לביטחונם האיש, לרכושם ולכבודם של הנכבשים. מדוח-שיטור עולה, שבשטחים לא שומרים על הזכויות האלמנטריות של התושבים הנתונים בכיבוש. למעלה מ-366 פלשתינים נהרגו על-ידי ידיות של חיילי צה"ל ועל-ידי מתנחלים ישראלים, לא כתוצאה מירי ברגליים.

כאזרח ערבי החי במדינת ישראל, בשכונת טובה עם אחיו היהודים, וכמי שמשתדל ללמוד את המורשה היהודית יודע לכבד את הערכים המוסריים החשובים כה, אני שואל אתכם, מכובדי חברי הכנסת, האם מה שקורה בשטחים עולה בקנה אחד עם המורשה היפה של ההומניזם היהודי?

הדוח קבע שהצבא עיכב אמבולנסים להעברת פצועים לבתי-חולים. האם זהו ההומניזם היהודי? הטלת עוצר לעתים תכופות ולתקופות ממושכות, והריסת הבתים כעונש למשפחה שילדה זרק אבן, האם זה תואם את אמנת ז'נבה?

בתור אזרח ערבי השלם עם אזרחותו הישראלית וגאה בלאומיותו הערבית הפלשתינית, בתור מי שלוחם כבר עשרות בשנים למען אחווה יהודית-ערבית ולשלום בין ישראל לפלשתינים, בתור מי שגילה את הטרור נגד חפים מפשע בישראל, אני רואה לעצמי זכות וחובה מוסרית לבקר בחריפות את התנהגותה של ישראל בשטחים.

שליטת הזכות מילד לשבת על ספסל הלימודים, סגירת האוניברסיטאות מעל לשנה מנימוקים ביטחוניים — אלה פעולות הומניות ושמירה על זכויות האדם? עקירת עצי הזית שבעליהם נטעו, טרונו ועמלו על-ימנת ליהנות מפירותיהם, האם היא הומניות ותואמת את אמנת ז'נבה? הכאת ילדים ונשים בהיריון עד כדי מוות, זה ההומניזם היהודי?

ילד בן 12 משכם היה זקוק להשתלת מוח עצמות מאחיו שנעצר יומיים קודם לכן בכלא-שכם, במעצר מינהלי, המתין בבית-חולים "הרסה" להשתלה, ורק בהתערבותו של חבר הכנסת חיים אורון שוחרר האח על-ימנת להציל את אחיו. האם זהו ההומניזם שאנו מתגאים בו?

היום הגיע אלינו מידע על בחור מכפר-סאלם בגדה, שצריך לצאת לטיפול ברכת-עמון. אמרו לו כגשר: בכפרו יש מבוקש, וכל זמן שלא יוסגר המבוקש, לא ייתנו לו לצאת לרכת-עמון. האם זהו ההומניזם הישראלי, היהודי?

המינהל האזרחי, בהוראת משרד הביטחון, הוריד את מכסת ימי האשפוז של תושבי השטחים בבתי-חולים בישראל ל-50%. בכך יש פגיעה קשה גם בילדים ובחולים כרוניים הזקוקים לטיפול שהם יכולים לקבלו רק בבתי-חולים בישראל.

ולמה אין הדוח הזה מפתיע? משום שלצערנו יהודים בארץ-ישראל וגם בחוץ-לארץ, וביניהם מנהיגי ציבור כאן, מפיצים את השקרים האלה ומשמיצים את צה"ל ואת עם ישראל. כאשר המקורות לעיוותים ולשקרים האלה הם מקורות ערביים, אין פלא אם יוצא דוח מעוות כזה.

אני רוצה שוב לומר, כפי שכבר אמרתי פעמים רבות, שצה"ל הוא צבא טהור. גם עם המעשים החריגים שלו הוא צבא טהור, הטהור ביותר שקיים בעולם. ויש לשבח את היהודים, את האזרחים ואת המתנחלים החיים כתנאים כאלה של התקפות רצחניות. יש לשבח את היהודים על איפוקם.

אין אנו באים לעשות כאן השוואות עם מדינות ערב ועל הנעשה בתוכן, אלא עם כל מדינה מערבית דמוקרטית. צה"ל הוא צבא טהור ואת עם ישראל יש רק לשבח על איפוקו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — השוו אותנו עם אירן ואתה רוצה להשוות אותנו עם — — —

אליעזר ולדמן (התחיה):

כדי שהתמונה תהיה ברורה ואמיתית יותר, מדויקת יותר, אני רוצה להזכיר כמה עובדות יסודיות של מציאות חיינו. יש לדעת שיש תוקפים ויש מותקפים. יש יוזמי התקפות רצחניות ויש המתגוננים מפניהן. גם חיילים וגם אזרחים. עשרות בקבוקי תבערה נזרקו מדי שבוע, מאות אכנים נזרקו מדי שבוע, והוראות הפתיחה באש של צה"ל יוצרות גם היום אווירה של מוסר מעוות הבא לשמור על חייו ובריאותו של המתקיף, גם על חשבון חייו ובריאותו של המותקף, והכול מתוך הישענות על קנה רצון של הספק האבסורדי, כלומר, אולי המותקף לא ייפגע, אולי חייו אינם בסכנה, אולי האבן לא תפגע, אולי התוקף אינו מחזיק בקבוק תבערה, אולי אין בקבוק הזה חומר דליק.

נחזור למוסר היהודי האנושי המחייב הגנה על חי המותקף. העובדה היסודית היא, שערבי, אם איננו אלים, יכול ללכת כשקט ובבטחה בכל מקום בארץ-ישראל, בכל עיר יהודית, בכל התנחלות ביהודה ובשומרון, ולא לעמוד בסכנת התקפה. ואילו היהודי איננו יכול להתהלך בכל מקום ולהיות בטוח שהוא לא יותקף.

אדוני היושב-ראש, עובדה שורשית נוספת חסרה לא רק בפייהם של אלה שכאים להצדיק ולעודד את האינתיפאדה, אלא גם בפי הממשלה ודובריה. הנקודה השורשית היא, היכן מתרחשת האינתיפאדה? היכן מתרחשים המעשים הרצחניים האלה? אין הם מתרחשים בשטחים הכבושים, אלא בלב מולדתנו. איננו שולטים בשטחים כבושים, והמלחמה הזאת היא נגד אחיזתנו בארצנו. היא באה למנוע מאתנו דריסת רגל בלב ארצנו — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ולדמן, אני מצטער, אתה צריך לסיים.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אני מסיים, לכן, לממשלה המאפשרת מצב כזה למעלה משנה אנחנו באים להביע אי-אמון.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת ולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חסיין פארס, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר שפרינצק.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אני מוותר.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

לכן, כאשר ממשלת ישראל מקבלת דיווח מעין זה, היא חייבת לפשפש במעשיה, ושר הביטחון צריך להנחות את צה"ל לנהוג לפי אמות מידה מוסריות ומחייבות ולא לאפשר אלמנטים חריגים לפרוץ את המסגרות. בכל חברה וחברה יש אלמנטים שליליים. האלמנטים האלה, בין היתר, מגיעים לידי ביטוי כאשר מדובר במעשי פשע וכמעשים פליליים. צה"ל הוא צבא העם, בין היתר משרתים הרבה אנשים במילואים, ואסור ליצור סיטואציה שבה אנשים יוציאו את האגרסיה שלהם ואת הצד השלילי שבהם כאשר הם נמצאים בשטחים או במקומות אחרים שבהם יכולים להתעלל בעצירים.

מה שצריך לעשות, צריך לעשות, אבל חייבת להיות פה הקפדה מצד הגורמים המוסמכים, ובעיקר מצדו של שר הביטחון, על כך שהנורמות המוסריות הבסיסיות יוכבדו וישמרו.

ולפיכך, כמו פסק-דין שניתן לפעמים על-ידי ערכאה גבוהה יותר ובית-המשפט דלמטה, שטעה, בא ואומר: פסק-דין כזה משמש אותי כגורם מנחה — כך אני מציע להתייחס לדוח של שיפטר. אנחנו צריכים בהחלט לקחת אותו, ללמוד אותו, ובכל אותם מקרים שידידים שלנו נזופים בנו, במקרים האלה נתקן את מעשינו. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת פורז. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל גפני, אחרון הדוברים.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, ברצוני להעיר על השיטה הזאת של הגשת הצעות אי-אמון, דבר שלפי דעתי שוחק את המושג של הכעת אי-אמון לממשלה, דבר שיוצר מצב שבו כאשר אכן אנחנו, האופוזיציה, ניאלץ להביע אי-אמון מוחלט בתפקוד הממשלה, כבר לא יהיה לנו המכשיר הזה. להגיש אי-אמון על כל נושא ונושא, אני חושב שזה דבר לא-כריא. אני חושב שצריך להימנע מלעשות זאת, מה גם שעצם הגשת הצעות האי-אמון פוגעת בפרטים הקטנים של חיי היומיום. וכשאני אומר — פרטים קטנים, אני מדבר על פרטים קטנים במרכאות כפולות: הכנסת היתה צריכה לדון היום על המשבר בחקלאות, שלצערו הרב הגיעה למה שהגיעה, עד למעשי התאבדות של אנשים, של יהודים. הנושא הזה נדחק לשוליים ואנחנו יושבים לדון שוב על הצעות אי-אמון נדושות. אנחנו צריכים לדון על משבר החקלאות — ובמקום זה אנחנו דנים שוב על הצעות אי-אמון, וכל אחד יחזור בתורו על התיוה המדינית שלו, שכולנו מכירים אותה מימין ומשמאל, מהמרכז, מצד זה ומצד אחר, ואיננו דנים על הבעיות האמיתיות, היומיומיות, הקטנות, היורדות לחיי הפרט.

לכן אני פונה לחברי באופוזיציה להשתמש בהצעות אי-אמון רק לגבי הדברים הקריטיים, ולא בכל פעם שמחלקת המדינה האמריקנית מגישה דוח — והדוח חמור, ועוד אתייחס אליו.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
זה עניין של יום יום?

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אני מתכוון לדון בנושא זה או אחר. להגיש הצעת אי-אמון במקרה כזה, אני חושב שזה דבר לא מקובל.

גאולה כהן (התחיה):

על זה כבר בזכות חמש דקות.

פעולות הנקם המאורגנות של המתנחלים הולכות וגוברות והממשלה מטפלת בהם בכפפות של משי, לצערי הרב.

ילדי האינתיפאדה רוצים להשתחרר מהכיבוש הזר והם נאבקים למען חופש עצמם וחירותם. זוהי זכות כל עם להיאבק למען חירותו ועצמאותו.

אין לממשלת ישראל שום אלטרנטיבה, פרט לחיפוש הפתרון המדיני. הפתרון המדיני קרוב כיום להשגה יותר מכלל הזדמנות אחרת בעבר. המשך ההתעלמות של ממשלת ישראל מהתמורות שחלו בהנהגת אש"ף ובעולם והטמנת הראש בחול לא יוציאו את ישראל מהכוכן שהיא שוקעת בו. ילדי האינתיפאדה לא יפסיקו את התנגדותם לכיבוש כל עוד הכיבוש רובץ עליהם.

על ממשלת ישראל להכריז על נכונותה להידבר עם אש"ף, להוציא את הצבא מתוך הערים בשטחים, להפסיק את דיכוי האוכלוסייה הערבית, לפתוח את האוניברסיטאות, לשחרר את העצורים ולחפש את השלום הצודק שיבטיח את זכויות שני העמים, הישראלי והפלשתיני. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת פארס. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת משה רפאל גפני, אחרון הדוברים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מחזיק בידי את המקור של הדוח שהוגש, דוח-שיפטר, החלק המיוחד לישראל, ומקריאתו עולה, שאין מדובר כלל וכלל בגורמים עוינים לנו. להיפך, בנושאים מספר ישראל מקבלת אפילו תשבחות, כך, לדוגמה, רואים בעין יפה את הפתיחות שלנו בכך שאפשרנו בדיקה ושהדברים אינם נעשים בהסתר.

הדוח הזה בנוי כפי שהוא בנוי לגבי מדינות אחרות בעולם, דהיינו כשהם שואלים אם אנחנו, באופן סיסטמטי, תומכים בהרג, אם אנחנו תומכים באופן סיסטמטי בעינויים, ועל כל הדברים האלה ניתנת תשובה שלילית.

אבל אנחנו צריכים לשאול את עצמנו שוב ושוב, כיצד נראים את הדברים בפרספקטיבה של דעת הקהל בעולם. לגבי עצמנו, אין ספק שאנחנו חייבים לדאוג לכך שדברים שהם בלתי חוקיים לא יישנו ולא יחזרו על עצמם, וכאשר אני שומע פה חברי כנסת, שמוכנים להצדיק כל פעולה נתעבת שנעשת על-ידינו, אני ממש מתחלחל. הרי בסופו של דבר חוסננו יכוא מכך שאנחנו נשמור את הדברים הבסיסיים. אנחנו חייבים לדאוג לכך שדברים שהם בניגוד לזכויות האדם, דברים שהם ברוטליים, דברים שהם לא חוקיים לא יבוצעו עוד, ואנחנו צריכים להיות הראשונים המוקיעים דברים כאלה. וכאשר בא דוח כזה ומצביע על דברים שליליים אצלנו, אנחנו לא יכולים לשבת מנגד, לבוא ולומר ששונאי ישראל הכינו את הדוח הזה ובעצם שום דבר לא קרה.

ברעת הקהל בעולם כותנים אותנו, וכצדק, באמות מידה אחרות מאלה אשר לפיהן בוחנים מדינות טוטליטריות. אנחנו מדינה קטנה הזקוקה לדעת קהל טובה בעולם.

כל אלה החושבים שהבעיה שלנו עם האינתיפאדה היא אך ורק בעיה בינינו לבין הערבים — או כפי שאמר פה שר הביטחון, שעל-ידי אמצעים כאלה או אחרים בסופו של דבר נביא לשקט — איננו אלא טועה. אנחנו חייבים לנקוט אמות מידה כאלה, שלא נאבד את אהדת העולם ולא נאבד את צלמנו האנושי.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה —

משה רפאל גפני (דגל התורה):  
זה לא במכסת הזמן, זו הצעה לסדר.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תמשיך ותסיים בבקשה.

משה רפאל גפני (דגל התורה):  
אדוני היושב-ראש, כאשר אנחנו מדברים על קטע מסנים במדיניות של מדינת ישראל, ולוקחים את החלק הזה של דוח-שיפור, החלק המתייחס לנושא של האינתיפאדה — ההתקוממות בשטחים — אנחנו עושים עוול כאשר אנחנו מבקשים משר הביטחון להשיב על הצעות אי-אמון בנושא הזה.

הבעיה של מדינת ישראל איננה בנושא של ההתקוממות בשטחים, והיא איננה בהתנהגות של כוחות הביטחון ביהודה ובשומרון. הבעיה של מדינת ישראל היא בכך, שהיא אינה יוזמת תהליך מדיני וכתוצאה מכך באה ההתקוממות בשטחים, מצב שבו כוחות הביטחון נאלצים להתנהג כפי שהם מתנהגים ולעמוד בביקורת נוקבת מימין ומשמאל, שאכן מצדיקה את ההתנהגות של כוחות הביטחון.

שר הביטחון אמר מקודם, והוא צדק, כי העובדה שמימין ניתכת ביקורת כזאת על כוחות הביטחון ומשמאל ביקורת הפוכה מעידה שאכן, לצערנו הרב, חיילי צה"ל נאלצים לעשות עבודה קשה מבחינה מעשית ומבחינה נפשית. בכל המצב הזה אשמה ממשלת ישראל, ממשלה שהיא בעצם ממשלה דו-ראשית. ממשלה שאינה מסוגלת לקבל החלטה על הנושא הפעוט ביותר היא ממשלה שוודאי לא יכולה להתמודד ולהחליט בנושא הכי קיומי של מדינת ישראל, בנושא של שלום וביטחון.

גאולה כהן (התחיה):  
מה היא צריכה להחליט?

משה רפאל גפני (דגל התורה):  
היא צריכה ליוזם תהליך מדיני.

גאולה כהן (התחיה):  
איזה?

משה רפאל גפני (דגל התורה):  
את רוצה שעכשיו אגיד את כולו? היושב-ראש לא ייתן לי. יש לי כל התהליך. אני לא בטוח שלך יש.

ממשלת ישראל צריכה ליוזם תהליך מדיני ולא להיגרר אחרי הדוח של מחלקת המדינה האמריקנית.

אין זה סוד שהעולם כולו נגדנו. חברת הכנסת גאולה כהן, ישבתי והקשבתי כשאת אמרת בציניות, שהעולם כולו יבער. מה זאת אמרת, שהעולם כולו יבער? כמון, אני יודע שהעולם הוא צבוע. אני רוצה ומנסה להיות ריאלי. בתוך העולם הצבוע הזה אנחנו חיים וקיימים. בתוך העולם הזה אנחנו חייבים להיות ולהתקיים, בתוך עולם צבוע. כדי להיות ולהתקיים בתוך עולם צבוע, אנחנו חייבים לדעת את כללי המשחק שלו. כללי המשחק שלו הם, שאם אנחנו נגדירים אחרי תהליך מדיני שעושים אותו אחרים נגדנו, לאחר מכן אנחנו משלמים מחיר יקר, כפי שכבר אמרתי מעל לדוכן הזה, מחיר יקר כמו המחיר ששילמנו בסני, ואת היית נגד.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
חבר הכנסת גפני, אני מבקש ממך לסיים.

משה רפאל גפני (דגל התורה):  
אני כבר מסים, אדוני היושב-ראש.

לו עמדתי אז על דוכן הכנסת ואמרתי שיש ליוזם תהליך מדיני עם מצרים, היית צועקת לי שאני כוגד.

בגלל המדיניות הזאת, של אי-ינקיטת עמדה והיגררות אחרי תהליך מדיני שסאדאת יזם, נאלצנו להחזיר את כל סיני. הלוואי שאתבדה ולא נצטרך להגיע למצב כזה ביהודה ובשומרון.

לכן אני פונה לממשלת ישראל ומבקש, אם כי אין לי בה אמון, ליוזם תהליך מדיני שבעקבותיו נוכל אנחנו לקבוע את המהלכים, ולא שהמהלכים יקבעו לנו מה לעשות.

עקב מה שאמרתי בתחילת דברי, ועקב זה שאין לי אמון בממשלה, סיעתנו תימנע בהצבעה על הצעת האי-אמון. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת גפני היה אחרון הדוברים. אנחנו ניגשים להצבעה על הצעות האי-אמון. לפנינו חמש הצעות אי-אמון. האם יש הצעה להצביע על כולן יחדיו?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אני מבקש להפריד בין ההצעה שלנו לבין ההצעה של סיעת התחיה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
האם אני מכוון נכון, אם נחליט שתהייה שתי חטיבות הצבעה — הצבעה אחת על ההצעה של חד"ש, הרשימה המתקדמת והמפלגה הדמוקרטית הערבית כחטיבה אחת; והצבעה על ההצעות של סיעות התחיה ומולדת כחטיבה שנייה?

קריאות:  
מסכימים.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אם יש הסכמה, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת סיעות חד"ש, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בעקבות הדוח השנתי של מחלקת המדינה האמריקנית על המתרחש ביהודה, בשומרון ובעזה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
הקביעה יהודה, שומרון ועזה — זו המצאה של היושב-ראש.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
אנחנו דיברנו על השטחים הכבושים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אנחנו אמרנו השטחים הכבושים.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קורא את מה שלפני.

מי בעד הצעת האי-אמון כפי שהוצעה על-ידי חד"ש, הרשימה המתקדמת והמפלגה הדמוקרטית הערבית? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעות החזית הדמוקרטית

לשלום ולשוויון, הרשימה המתקדמת

לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית

להביע אי-אמון לממשלה — מיעוט

נגד — רוב

חוברת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון לממשלה; — הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 28) —

## ה צ ב ע

בעד הצעת סיעות התחיה ומולדת  
להביע אי-אמון לממשלה — מיעוט  
נגד — רוב  
נמנעים — מיעוט  
הצעת סיעות התחיה ומולדת להביע אי-אמון  
לממשלה בשל התמשכות האינתיפאדה לא  
נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
הצעת האי-אמון של סיעות התחיה ומולדת לא נתקבלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אני מוחה על כך שהיושב-ראש מרשה לעצמו לשנות מן  
הנוסח של הצעת האי-אמון. זה לא יתכן.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
חבר הכנסת טובי, אני חושב שיש משהו במה שאתה  
אומר. אעלה את הדבר בנשיאות הכנסת. אבל, בישיבה  
הנוכחית אני מצווה על-פי הכתוב לפני.

## ד. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 28), התשמ"ט — 1989 \*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

למודיעין ולתפקידים מיוחדים הפורשים משירותם, באופן  
שקצבתם תחושב על-פי הדרגה הצבאית המקבילה לדרגה של  
העובד עקב פרישתו מהשירות.

החוק יחול למפרע גם על מי שפרש מהשירות לפני  
תחילתו, ואולם התשלומים יינתנו רק מיום תחילתו של החוק.  
ב-1 בחודש שלאחר פרסומו ברשומות.

אדוני היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות, ואבקש  
מהכנסת לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תודה רבה לחברת הכנסת נמיר. כאמור, אין הסתייגויות  
לחוק, ואנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. אני מעמיד  
להצבעה את הסעיפים 1, 2 ו-3 של החוק.

## ה צ ב ע

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
סעיפים 1 — 3 של החוק אושרו בקריאה שנייה. אנחנו  
עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

## ה צ ב ע

חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 28),  
התשמ"ט — 1989, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קובע, שהחוק אושר בקריאה שלישית.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
מי נמנע?

היו"ר מ' וירשובסקי:  
מי נמנע?

## ה צ ב ע

נמנעים —  
הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום  
ולשוויון, הרשימה המתקרמת לשלום  
והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-  
אמון לממשלה כעקבות הרוח השנתי של  
מחלקת המדינה האמריקנית על המתרחש  
ביהודה, בשומרון ובעזה לא נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קובע שהצעת האי-אמון של סיעות חד"ש, הרשימה  
המתקרמת והמפלגה הדמוקרטית הערבית לא נתקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת סיעות התחיה ומולדת  
להביע אי-אמון לממשלה בשל התמשכות האינתיפאדה. מי  
בעד? מי נגד?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים עכשיו להצבעות על חוקים  
בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. החוק הראשון — הצעת  
חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 28), התשמ"ט —  
1989. יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה תביא את הצעת  
החוק. בבקשה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת  
להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק שירות  
המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 28), התשמ"ט — 1989.

הצעת החוק נדונה בכנסת האחת-עשרה ביום 1 בפברואר  
1988 כהצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26),  
התשמ"ח — 1988, והועברה לוועדת העבודה והרווחה. על  
הצעת החוק הוחל דין הרציפות על-פי חוק רציפות הדיון  
בהצעות חוק.

לפי המצב החוקי היום, עובד מדינה הפורש לגמלאות  
מקבל קצבה על בסיס "המשכורת הקובעת", שהיא המשכורת  
המגיעה לעובד שדרגתו כדרגה שהיתה לגמלאי ערב פרישתו.

הכנסת הכירה בכך שיש בשירות הציבורי גופים, שתנאי  
העבודה של עובדיהם שונים בטבעם מאלה האופייניים לעובדי  
המדינה, וכי אופי שונה זה מצדיק קביעת תנאים שונים  
וייחודיים בכמה תחומים. גופים כגון אלה הם צה"ל, משטרת  
ישראל, שירות בתי הסוהר, שירות הביטחון הכללי והמוסד  
למודיעין ולתפקידים מיוחדים.

החוק המוצע בא לתקן את הגדרת "המשכורת הקובעת",  
שלפיה מחושבת הגמלה לעובדי שירותי הביטחון והמוסד

— הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 17):  
— הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3) —

## ה. הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 17).

התשמ"ט — 1989 \*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מחמש שנים ל-10 שנים ומשבע שנים ל-14 שנים, וזאת במטרה להקל על אלמנות שנישואיהן השניים פקעו.

אדוני היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות, ואבקש, אם כן, לאשר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שנייה. לחוק שני סעיפים, 1 ו-2. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוק אושר בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק משפחות חיילים שנספו במערכה

(תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 17).

התשמ"ט — 1989, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע, שהחוק אושר בקריאה שלישית.

## ו. הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3).

התשמ"ט — 1989 \*\*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

החוק המוצע בא לתקן את העיוות גם לגבי גמלאי שירות הקבע, ולפיו יקבל חייל ששנות שירותו עורפות על 35 שנים פיצוי כספי בגובה מענק שחרור עבור התקופה העורפת, וזאת נוסף על הקצבה.

החוק יחול על כל מי שפרש מהשירות מ-1 בינואר 1985 ואילך.

לחוק, אדוני היושב-ראש, אין הסתייגויות, ואבקש לאשר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה. אנחנו ניגשים להצבעה על החוק בקריאה שנייה. כאמור, אין לו הסתייגויות. לחוק שני סעיפים, 1 ו-2. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע

בעד סעיפים 1 ו-2 — רוב

נגד — אין

נמנע — 1

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבקש מחברת הכנסת אורה נמיר, יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, להביא את הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3). התשמ"ט — 1989, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3). התשמ"ט — 1989.

הצעת החוק נדונה בכנסת האחת-עשרה בקריאה ראשונה ביום 20 ביולי 1988 והועברה לוועדת העבודה והרווחה. על הצעת החוק הוחל דין הרציפות על-פי חוק רציפות הדיון בהצעות חוק.

חברי הכנסת, כיום אין גמלאי שפרש משירות הקבע זכאי לפיצוי כספי כלשהו עבור תקופת שירות שמעבר לזו שבגינה הוא זכאי לקצבה המרבית. עיוות זה תוקן כבר לגבי עובדי המדינה, וכיום זכאי עובד מדינה לפיצויי פיטורים עבור השנים העורפות מעבר ל-35 שנות שירות.

\* "דברי הכנסת", כרך 111, עמ' 3874; נספחות.

\*\* "דברי הכנסת", הכנסת האחת עשרה, מושב רביעי, חוב' ט"ז, עמ' 1682; נספחות.

חוברת י"ג, ישיבה ל"ד

— הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון): הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון) —

1 —

נמנע

חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3), התשמ"ט — 1989, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע, שהחוק אושר בקריאה שנייה. אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית על חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3), התשמ"ט — 1989.

ה צ ב ע ה

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קובע, שהחוק נתקבל, והוא עכשיו חלק מספר החוקים של מדינת ישראל. תודה רבה לחברת הכנסת אורה נמיר.

בעד החוק — רוב  
נגד — אין

## 2. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכספים המאשרת הוראות בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון).

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
לפני שנעבור לדיון על שני חוקים נוספים, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:  
כרשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה

## ח. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989 \* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ניגשים עכשיו להצעת חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989, בקריאה שנייה. חבר הכנסת אוריאל לין, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, יביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בבקשה.

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 1 — 2 — רוב  
נגד — אין  
נמנעים — 1  
סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שהחוק אושר בקריאה שנייה. אנחנו ניגשים עכשיו לקריאה שלישית.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — רוב  
נגד — אין  
נמנעים — 1  
חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989, נתקבל.

הצעת חוק זו עניינה הוא, שפנקס הבוחרים שהיה טוב לצורך הבחירות לכנסת, יהיה גם אותו פנקס הבוחרים לצורך הבחירות לרשויות המקומיות, שאמורות להתקיים ב-28 בפברואר השנה.

הצעת חוק זו מוגשת ללא הסתייגות, ואני מבקש לאשרה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אנחנו ניגשים להצבעה על חוק זה בקריאה שנייה. לחוק שני סעיפים. מי בעד אישורם של סעיפים 1 ו-2 לחוק?

## ט. הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ט — 1989 \*\* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוקה, חוק ומשפט, להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק העבירות המינהליות (תיקון), התשמ"ט — 1989, בבקשה.

אני מבקש מחבר הכנסת אוריאל לין, יושב-ראש ועדת

\* "דברי הכנסת", חוב' ו', עמ' 258; נספחות.  
\*\* "דברי הכנסת", כרך 111, עמ' 4157; נספחות.

— הצעת חוק העבירות המינהליות (תיקון): המצב בחקלאות ובמערכותיה;  
עוני בעקבות המשבר בחקלאות —

נגד —  
נמנעים —  
סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קובע שהחוק אושר בקריאה שנייה. אנחנו ניגשים  
עכשיו להצבעה בקריאה שלישית של חוק העבירות המינהליות  
(תיקון). התשמ"ט — 1989. מי בעד החוק בקריאה שלישית?

ה צ ב ע ה  
בעד החוק — רוב  
נגד — אין  
נמנעים — 1  
חוק העבירות המינהליות (תיקון).  
התשמ"ט — 1989. נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
החוק נתקבל, בהימנעות של קול אחד, בקריאה שלישית.  
ואני מודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

שבח וייס (המערך):  
אדוני היושב-ראש, אתה נרשם בספר השיאים של גינס.  
חמישה חוקים ב־13 דקות.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני מודה לעמיתי, סגן יושב-ראש הכנסת שבח וייס.  
באחד ממחקריו תזכיר זאת.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא  
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק העבירות המינהליות  
(תיקון). התשמ"ט — 1989.

חוק העבירות המינהליות התקבל לפני זמן לא רב בכנסת.  
והוא אחד החוקים החשובים בתחום הפלילי. על-פי הופכות  
עבירות רבות, שעד אז נחשבו עבירות פליליות, להיות עבירות  
מינהליות. החוק כבר נמצא בהרצה והוכיח את עצמו כאחד  
החוקים הטובים שהכנסת חוקקה בתחום הפלילי, שכן במקרים  
רבים אין טעם שעבירות, שבאופיין הן לא כל כך רציניות,  
יטילו כתם פלילי על מי שהורשע בהן.

עניינה של הצעת החוק שלפניכם הוא, שאם שילם אדם  
בטעות קנס אשר הוטל עליו על-פי חוק זה, יוחזר לו הקנס הזה  
מיום שבו הוא שילם את הקנס בטעות בתוספת הפרשי הצמדה  
וריבית.

הדבר השני הוא, שהריבית והפרשי ההצמדה יחושבו  
על-פי הגדרתם בחוק פסיקת ריבית והצמדה ולא בצורה  
מיוחדת כפי שיקבע שר המשפטים בתקנות.

הצעת חוק זו מוגשת לכם ללא הסתייגויות, ואני מבקש  
לאשרה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תודה. אנחנו ניגשים עכשיו לקריאה שנייה של החוק  
שהביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. בחוק שלושה  
סעיפים, ואני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את שלושת  
הסעיפים 1, 2 ו-3. מי בעד הצעת החוק?

ה צ ב ע ה  
בעד סעיפים 1 — 3 — רוב

## י. המצב בחקלאות ובמערכותיה;

### עוני בעקבות המשבר בחקלאות

היו"ר מ' וירשובסקי:  
גברתי היושב-ראש, לא קיבלתי לא בקשה, לא הודעה,  
לא פנייה כלשהי מצד גורם כלשהו שלא לקיים את הדיון.  
אנחנו ערוכים לקיום הדיון. אני יכול לבקש, שבמקום חבר  
הכנסת גולדמן ידבר חבר הכנסת גרופר: בבקשה. אני יושב  
באולם ושומע תמיד מחברי לספסל: "איפה השרים?" ו"בושה  
לקיים דיון". עכשיו איפה המציעים?

בבקשה, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):  
אני רוצה להציע הצעה. אני פונה אליך כעמית לשולחן  
הנשיאות ומציע התייעצות בנשיאות לגבי גורלו של הדיון הזה.  
נדמה לי שקיומו עכשיו הוא עקר, כי כולו נועד לעורר את  
תשומת הלב ואת דעת הקהל. בהרכב הזה ובחסר הזה המטרה  
הזאת לא תושג.

הצעתי היא שתקיים התייעצות מה לעשות במקרה זה, אם  
כי נטייתי היא לקבל את גישתך ולבטל את הדיון, כי סדר-היום  
של הכנסת עמוס. אגב כך אני רוצה להעיר, שכל ההחלטות  
לקיים דיונים במליאה אכן נראות כך והן מיותרות לחלוטין,  
משום שכן זה תמיד בכל הנושאים. צריך להעלות את הנושא  
או להוריד אותו או להעביר אותו לוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אנחנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום, דיון משולב בשתי  
הצעות לסדר-היום: המצב בחקלאות ובמערכותיה — מטעם  
חבר הכנסת פסח גרופר; עוני בעקבות המשבר בחקלאות —  
מטעם חבר הכנסת מיכה גולדמן.

שבח וייס (המערך):  
אין אף לא חקלאי אחד באולם.

חגי מירום (המערך):  
יש חקלאי באולם.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני לא יודע. כל מי שידבר כאן יהיה על תקן של חקלאי.  
פותח הדיון הוא חבר הכנסת מיכה גולדמן. אני רואה שחבר  
הכנסת מיכה גולדמן איננו.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
המציעים אינם, אפשר לדרוח את הדיון.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני לא אדחה את הדיון, אני אבטל את הדיון.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):  
לא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צבן, בבקשה.

איר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, בתור נציג של סיעה שכולה, מראשון חבירה ועד אחרון חבירה, נוכחת כאן לקראת הדיון, לא אמרתי הסיעה היחידה, יש כאן אולי עוד סיעות-יחיד שכל חברה נמצאים כאן, אני מבקש לומר, שגלגול של הנושא הזה וההכרעה לקיים את הדיון במליאה היו בדיוק מן הסיבה שחבר הכנסת שבח וייס הזכיר אותה — למקד את תשומת לב התקשורת, ובאמצעות התקשורת את דעת הקהל, למשבר הקשה בחקלאות. קיום הדיון הזה היום פירושו עשיית דבר פורמלי, מחיקת נושא נוסף מהרשימה.

חבר הכנסת גרופר וגולדמן הלכו ללשכת היושב-ראש בניסיון לשנות את הדברים. שר החקלאות איננו, המציעים אינם. זה יהיה דבר לא מכובד לקיים את הדיון עכשיו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין ויכוח בין יושב-ראש הישיבה לביןך על כך שזה לא מכובד. השאלה היא, האם לנוכח זה צריך לקיים את הדיון בכל זאת או לא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
תתיעצו בנשיאות.

שושנה ארבל-אלמוזילנו (המערך):  
יש לי הצעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה. אחרי דבריך אביע אני את דעתי.

שושנה ארבל-אלמוזילנו (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציעה להכריז על הפסקה של חמש דקות, להיכנס אל היושב-ראש עם הסגנים, לקיים התייעצות ולהחליט בנדון. אני לא מציעה לבטל את הדיון. זה דיון בנושא חשוב, החקלאות, אבל לא בשעה 19:30. כאשר הוחלט לקיים את הדיון היום, לא היה ידוע על הצעות האי-אמון. אבל אם עלו הצעות האי-אמון, אי-אפשר להתחיל בדיון בנושא החקלאות. משום כך אני מבקשת שתהיה התחשבות בנושא הזה והדיון יקום אולי בשבוע הבא, ושזה יהיה הסעיף הראשון בסדר-היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מכיוון שחברים רבים כל כך לוחצים שנקיים את הדיון, אני לא רוצה לחתוך כאן בעניין דיון בנושא שהוא מן החשובים בחיים הציבוריים שלנו.

אני רוצה לומר דבר נוסף. אינני חושב שהשעה 19:30 היא שעה מאוחרת, בייחוד לאחר שבשבוע שעבר הסתיימו הישיבות ביום שני וכיום שלישי לפני השעה 19:00. הדיון נדחה מהשבוע שעבר. מי שאומר שהיום אין עניין ואין תקשורת ואין חברי כנסת, צריך לזכור שהדיון אמור היה להתקיים כבר בשבוע שעבר, ומסיבות שונות ובעקבות בקשות שונות הוא נדחה.

אף-על-פי-כן, אני מסכים לדחות את הדיון, ואעלה את הנושא בישיבת הנשיאות.

עכשיו מתברר שהגיע חבר הכנסת גולדמן.

מיכה גולדמן (המערך):

אני מוחה על ביזיון הכנסת וחברי הכנסת בכך שיושב-ראש הכנסת והנשיאות החליטו להביא את הנושא הזה לדיון בשעה כה מאוחרת, וזאת כשכל עם ישראל יודע, שהחקלאות הגיעה לעוני, למצב קשה מאוד. אי-אפשר להביא נושא כזה לדיון כשחברי הכנסת אינם. הנושא הזה איננו בעדיפות גבוהה אצל יושב-ראש הכנסת, הביאו את הנושא בשעה מאוחרת. לכן החלטנו, חבר הכנסת גרופר ואני, שלא להופיע היום, כי אי-אפשר לדון בנושא חשוב כזה בכנסת ריקה. זה מראה את החשיבות שהכנסת מייחסת לנושא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

נטיתי לקבל את בקשת החברים לדחות את הדיון. חבר הכנסת גולדמן, דבריך כמעט דוחפים אותי לכיוון השני.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מציע לחבר הכנסת גולדמן לקחת את דבריו בחזרה, אחרת נהיה בצרות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מאחר שאמרתי שאעביר את העניין, אני חייב לומר דבר לפרוטוקול. בכל הכבוד, חבר הכנסת גולדמן, אתה חבר כנסת חדש. אם אתה חושב שהשעה 19:30 היא שעה מאוחרת אינך אלא טועה. ישבנו פה, ועוד נשכ, עד השעה 23:00 וגם עד חצות. אם אתה חושב שהמצב בחקלאות והעוני בחקלאות הם כה חמורים, היית צריך לקיים את הדיון עכשיו. רציתי לומר את הדברים לפרוטוקול.

אף-על-פי-כן, אני לא מתנגד לכך שהעניין הזה יידחה לישיבה אחרת. אביא את הנושא במלואו לפני היושב-ראש. אני מקווה שתבינו, שזה לא תקדים, ורק לכבודה של החקלאות, היקרה לכולנו, אני דוחה את הדיון בנושא ונועל בזה את הישיבה.

הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:33.